

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra historie

Bakalářská práce

Politicko – demografický vývoj na Ašsku

1945 – 1948

Monika Zabloudilová

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D.

Plzeň 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, březen 2013

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Miroslavu Breitfelderovi za odborné vedení mé bakalářské práce a jeho cenné rady. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Státního okresního archivu v Chebu za jejich vstřícnost.

Obsah

ÚVOD	5
1. AŠSKO	7
1. 1. Ašsko geograficky	7
1. 2. Ašsko historicky	7
1. 3. Ašsko demograficky	13
2. OSVOBOZENÍ AŠSKA.....	15
2. 1. Konec druhé světové války – „osvobození Ašska“	15
2. 2. Američané v Aši – americká správa Ašska v roce 1945.....	16
3. OBNOVENÍ ČESKOSLOVENSKÉ STÁTNÍ MOCI NA AŠSKU	18
3. 1. Správní vývoj města Aš	18
3. 2. Správní vývoj okresu	19
4. TZV. „DIVOKÝ ODSUN“	24
4. 1. Divoký odsun v ČSR	24
4. 1. 1. Divoký odsun na Ašsku.....	25
5. ORGANIZOVANÝ ODSUN 1946 – 1948.....	26
5. 1. Odsun očima spojenců a československých exilových politiků	26
5. 2. Dokumenty k odsunu	27
5. 3. Konkrétní situace na Ašsku	28
5. 3. 1. Tábory uprchlíků, sběrné a internační tábory.....	29
5. 3. 2. Odsun 1945	32
5. 3. 3. Antifašisté.....	36
5. 3. 4. Němečtí specialisté.....	39
5. 3. 5. Odsun 1946	42
5. 3. 6. Odsun 1947	47
5. 3. 7. Odsun 1948	48
6. ZMĚNY V DRŽBĚ PŮDY – ZEMĚDĚLSTVÍ	50
6. 1. Konfiskace zemědělského majetku.....	50
7. PŘÍCHOD NOVÉHO OBYVATELSTVA.....	52
7. 1. Dosídlenci z vnitrozemí	52
7. 2. Reemigranti.....	53
ZÁVĚR	57
SUMMARY.....	58
PRAMENY.....	59
LITERATURA	59
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	61
PŘÍLOHY	62

ÚVOD

České pohraničí bylo výrazně poznamenáno odsunem původního německého obyvatelstva po konci druhé světové války. Změny spojené s odsunem a následným osídlením se projevily jak ve složení obyvatelstva, tak i v hospodářství a dalším životě v pohraničí. V případě Ašska jde o oblast, která byla po staletí a to i po vzniku Československa obydlena především německým obyvatelstvem, které se zde věnovalo práci v textilním průmyslu a zemědělství.

Cílem mé práce bylo vytvoření uceleného pohledu na období let 1945 – 1948 na Ašsku. Protože žádná publikace se konkrétní situací nezabývá a tudíž chybí informace o tomto období. Dalším mým cílem bylo ukázat na základě dochovaných archivních pramenů osudy německého obyvatelstva a pokusit se zmapovat nové národnostní složení Ašska, ke kterému došlo díky příchodu českých a slovenských dosídlenců z vnitrozemí a reemigrantů především z Rumunska. Ani toto dosídlení, ale nezabránilo tomu, že některé z obcí na Ašsku s odchodem německého obyvatelstva zcela zanikly.

Odsun Němců je stále otázkou, ke které se v dnešní době vrací nejen politici ale i běžní obyvatelé České republiky a také mladá generace. Ráda bych přispěla svou prací k možnosti vytvořit si svůj úhel pohledu na tyto události naší historie.

Práce je členěna do sedmi kapitol. V první kapitole své práce se zabývám zeměpisnou polohou Ašska, historickým vývojem okresu, kde se zaměřuji především na období třicátých let minulého století. V té době se zde formovalo silné německé nacionalistické hnutí a nálady, které byly podporovány nástupem Hitlera k moci v blízkém Německu a špatnou situací obyvatel způsobenou světovou hospodářskou krizí. Ašsko bylo především textilní oblastí a ta byla závislá na exportu. Věnuji se také národnostnímu stavu obyvatel na Ašsku. V druhé kapitole se věnuji osvobození oblasti a následné krátké americké správě. Velmi záhy se ujímají správy čeští občané a vytváří městské a okresní správní komisy, které postupně přebírají správu v okrese. Této situaci a některým konkrétním úkolům komisí se věnuji ve třetí kapitole. Díky tomu, že v této části republiky operovala americká armáda, nedošlo zde téměř k žádným zaznamenaným excesům v rámci tzv. „divokého odsunu“. Ojedinělému případu se věnuji ve čtvrté kapitole. Celá pátá kapitola je o legálním odsunu. Její součástí jsou představy a názory spojenců i našich politiků, dokumenty vztahující se k odsunu a mapování konkrétní situace na Ašsku. V této části jsem se zaměřila na tábory uprchlíků, sběrné tábory starousedlíků, antifašisty a německé

speciality. Šestá kapitola se zaměřuje na změny v držení zemědělské půdy po její konfiskaci a následném přidělování novým obyvatelům. Nové obyvatelstvo okresu tvořili z části dosídlenci z vnitrozemí a z části reemigranti, především z Rumunska. Touto otázkou se zabývám v sedmé kapitole.

Ve své práci jsem čerpala z množství celostátně orientované literatury, která se věnuje odsunu, pohledu tehdejších politiků, vztahům Čechů a Němců. Konkrétní situaci na Ašsku jsem vyhledávala ve fondech SOkA v Chebu, pracovala s regionálním tiskem a publikací hranického kronikáře pana H. Toufara. Velkým přínosem pro mě byly rozhovory s pamětnicemi. Setkala jsem se s dcerami německého specialisty, který byl díky tomu z odsunu vyňat a dále s dcerou českého dosídlence, který zde již od května 1945 pracoval v MSK a také dcerou rumunských reemigrantů.

1. AŠSKO

1. 1. Ašsko geograficky

Ašsko je nejzápadnější částí České republiky. Je také nazýváno Ašským výběžkem, protože je ze tří stran obklopeno státní hranicí a zároveň územím Spolkové republiky Německo. Pouze v jihovýchodní části navazuje na historické území české. Geograficky je Ašsko součástí Smrčín, které tvoří ve výběžku Ašská vrchovina a Hazlovská pahorkatina. Nejvyšším bodem je vrch Háj s výškou 758 m. Celková rozloha je 143, 75 km² a k 1. 1. 2010 v něm žilo 17, 949 obyvatel.¹Ašský výběžek dnes tvoří 21 obcí.

1. 2. Ašsko historicky

Podle zatím ojedinělých archeologických sond lze soudit, že bylo Ašsko kvůli své vysoké nadmořské výšce a tudíž nevhodným zemědělským podmínkám osídleno až ke konci 12. století. Na kolonizaci území se podíleli němečtí přistěhovalci, jejichž pány byli Štaufové, říšská dynastie, které patřilo celé Chebsko a k tomu tehdy Ašsko náleželo.

Mezi prvními obcemi vznikla Aš, Horní Paseky a Podhradí, kde sídlili Neubergové. Ti se dostali k území Ašska na konci 13. století a po vzájemném soupeření s pány z Plavna v době zástavy Chebska českému králi Janu Lucemburskému v roce 1322 už byli většinovými pány celého výběžku. Nebezpečím byl pro Neubergy Cheb a jeho snahy o ovládnutí Ašska. Tuto situaci vyřešil Albrecht z Neubergu v roce 1331, kdy své území nabídl Janu Lucemburskému jako léno a zpátky jej přijal jako přímé české léno. S tím také souviselo osvobození od všech dávek a daní. Tato skutečnost jej dále chránila před požadavky sousedů.² Kolonizace probíhala dále během 13., 14. a začátkem 15. století, kdy postupně vznikaly další obce výběžku. Byly to Dolní Paseky, Štítary, Újezd, Kopaniny, Krásná, Mokřiny, Verněřov a Doubrava. Tehdy se osídlení ustálilo.

Od konce 14. století, kdy zdělili majetek Neubergů, byli majiteli panství Zedtwitzové, kteří jej rozšířili a dostali od krále Zikmunda v roce 1422 potvrzení o lenní držbě Ašska. Tím došlo k potvrzení oddělení od Chebska.³Tato situace přetrvávala staletí a Ašsko bylo samostatné také v náboženství, převládalo zde evangelické vyznání. V 18. století za vlády Marie Terezie již Zedtwitzové autonomii Ašska neuhájili a Ašsko bylo začleněno do

¹Ročenka města Aš, MÚ Aš 2011.

²VÍT, Jaroslav. *Ašsko: Historicko - turistický průvodce č. 15*. Domažlice 2000, s. 15.

³Tamtéž, s. 16.

českého království.⁴Kolem poloviny 19. století se začalo na Ašsku dařit textilní výrobě. Vznikaly přádelny, tkalcovny a barevny. 1. 1. 1850 vznikl v rakouském císařství nový systém státní správy a díky němu se stal z Ašska okres, který trval s výjimkou doby 2. světové války až do roku 1960.⁵Podle sčítání lidu v roce 1880 se v okrese Aš k jazyku českému nepřihlásil ani jeden obyvatel. Po 1. světové válce se k české národnosti hlásilo 0,5% obyvatel.⁶

Při vzniku ČSR předpokládal místodržitel generál Coudenhove zřízení německých okresů pod názvem Deutschböhmen. Národní výbor však žádné německé okresy neuznal. Německo se vyjádřilo, že nemá žádný zájem na připojení těchto částí, ale žádalo o ochranu německých občanů v Čechách.⁷ Během prosince 1918 došlo k obsazení pohraničních území ČSR a koncem měsíce podléhalo pražské vládě celé historické území českého království.⁸ Němci v českých zemích nechtěli uznat svoji příslušnost k ČSR. Až když jim bylo sděleno rozhodnutí mírové konference, a to po podepsání mírové smlouvy dne 10. 9. 1919, bylo jasno. Otázky týkající se Němců na území ČSR se staly jen vnitropolitickou záležitostí československého státu.⁹

Ašsko s německou většinou bylo průmyslovou oblastí, která se specializovala na textilní průmysl. V německých pohraničních oblastech sídlilo celkem 56 – 57% textilního průmyslu ČSR.¹⁰ Ve valné většině vyráběl textilní průmysl na export, a právě proto byl velmi zasažen světovou hospodářskou krizí ve třicátých letech. Bylo zde velké množství nezaměstnaných Němců, kteří reagovali na kritiku čs. vlády. V těchto podmínkách později vznikla protičeskoslovenská „jednotná národní fronta“, se kterou slavil úspěch Henlein.¹¹ Konrád Henlein působil v té době v Aši v DTV – Deutscher Turnverband.

10. 6. 1933 byl novelizován Zákon na ochranu republiky z roku 1923. Mířil proti DNSAP (nacistické straně), které byla v říjnu 1933 pozastavena činnost a v listopadu byla právně rozpuštěna, podobně jako DNP – Německá nacionální strana, které byla činnost pozastavena. Při hledání organizace, která by je nahradila, padla volba právě na DTV, kde

⁴VÍT, Jaroslav. *Ašsko: Historicko - turistický průvodce č. 15*. Domažlice 2000, s. 19.

⁵Tamtéž.

⁶Tamtéž, s. 20.

⁷PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. Praha 1997, s. 95.

⁸PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu*. 4.vyd. Praha 2003, s. 234.

⁹Tamtéž, s. 809.

¹⁰KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky, 1918 - 1938*. Praha 2000 – 2003, s. 45.

¹¹Tamtéž, s. 47.

již Konrád Henlein vynikal.¹² V roce 1934 následoval vznik SHF – Sudetendeutsche Heimatsfront v čele s Henleinem a obě strany přešly do nového uskupení.

Konkrétní situaci v Aši po zákazu obou německých stran dokazuje zpráva Okresního úřadu v Aši, která reaguje na oběžník Ministerstva vnitřní záležitostí ze dne 4. října 1934. V evidenci bylo vedeno ke dni 1. října 1934 celkem 305 osob. 244 bývalých příslušníků rozpuštěné strany DNSAP a 61 bývalých příslušníků strany DNP, jejichž činnost byla zastavena. V obecních zastupitelstvech ašského okresu bylo zbaveno funkcí 70 osob, z toho 6 příslušníků bývalé strany DNP a 64 příslušníků bývalé strany DNSAP. Na jejich místa bylo jmenováno 66 nových členů. Z toho připadlo na příslušníky Bund der Landwirte 15, christl. – soziale Volkspartei 3, deutsche Gererbepartei 9, deutsche soz. – dem Arbeiterpartei 30, na různé menší skupiny místního rázu celkem 9. Pro příslušnost ke straně DNP byl zbaven funkce starosta města Aše Karel Tins, v jiných obcích z důvodu příslušnosti k některé z uvedených stran byla alespoň jedna třetina členů zbavena svých funkcí. Šlo o Aš, Neuberg, Schönbach. Tato zpráva byla odeslána 7. října 1934.¹³

Počátky SHF lze také dohledat v dokumentaci OÚ v Aši. Spis se vztahuje ke stížnosti K. Henleina a následnému projednávání záležitostí ohledně SHF. 21. prosince 1934 se obrátil Krajský soud v Praze na OÚ v Aši v trestní věci soukromého žalobce Konráda Henleina a spol. proti Dr. Emilu Straussovi pro přečin proti cti a žádal o sdělení, zda Sudetendeutsche Heimatsfront kandidovala při obecních volbách na podzim 1934 jako volební skupina (strana), dále jestli obdržela při těchto volbách i značný počet mandátů a zda tedy jde o politickou stranou, která nepotřebuje zvláštního úředního povolení. Dále žádal o zprávu o tom, že soukromý žalobce Konrád Henlein byl zvolen předsedou této politické strany a je tedy oprávněn ji zastupovat na venek.¹⁴ 11. ledna 1935 OÚ v Aši soudu odpověděl, že v období, které soukromý žalobce Henlein uvádí, se v ašském okrese žádné obecní volby nekonaly. Připojen byl výťah vrchního komisaře politické správy, kdy z předloženého protokolu bylo zřejmé, že Konrád Henlein byl oprávněn politickou stranu SHF na venek zastupovat.¹⁵ Henlein nebyl členem DNSAP ani jiné vysloveně nacistické strany. Jeho kariéra v největší německé tělovýchovné organizaci v ČSR byla velmi rychlá. Přes svazového náčelníka tělocviku DTV se v květnu 1931 dostal do ústředí organizace a jako zástupce zahraničních Němců byl přijat i Hitlerem.

¹² KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky, 1918 - 1938*. Praha 2000 – 2003, s. 141.

¹³ SOkA Cheb, Fond č. 240, Okresní úřad Aš, karton 71, inv. č. 259.

¹⁴ SOkA Cheb, Fond č. 240, Okresní úřad Aš, karton 74, inv. č. 255.

¹⁵ SOkA Cheb, Fond č. 240, Okresní úřad Aš, karton 74, inv. č. 255.

Centrálu SHF zřídil v Chebu, a už v červnu 1934 měla SHF 85 tisíc členů a byla největší německou stranou v Čechách.¹⁶ Rok 1935, kdy se konaly volby do poslanecké sněmovny a senátu v měsíci květnu, byl už pro SdP, která vznikla ze SHF, nejúspěšnější, získala 15% hlasů, což bylo nejvíce ze všech politických stran.¹⁷ 67, 17% německých voličů dalo hlas právě SdP. Pochody SdP na oslavu vítězství v parlamentních volbách se konaly v mnoha městech, i v Chebu a Aši.¹⁸ Ašsko patřilo k tzv. německým župám, konkrétně ke karlovarské. Většina obyvatelstva byla německé národnosti. Župní dělení pocházelo z roku 1920, kdy byla republika zákonem rozdělena na jednotky územní správy – župy. Fakticky se toto rozhodnutí neosvědčilo a v roce 1927 byly župy nahrazeny zemskou soustavou. Pozůstatkem z toho období zůstalo označení župa jako administrativní oblast pro volby a při sčítání lidu.¹⁹

V roce 1937 měla SdP asi 600 tisíc členů a v dubnu 1938 po sloučení s většinou německých politických stran už 800 tisíc. V květnu 1938 až kolem 1 milionu.²⁰ Z německých politických stran v ČSR zůstaly 3: komunisté, SdP a německá sociální demokracie DSAP.

Situace se v německém pohraničí začala vyhrocovat, svědčí o tom i zápisy z kroniky tělocvičného spolku v Hranicích, které patřily do ašského politického okresu. Ve své práci Hranice u Aše: dějiny, z ní citoval Hugo Toufar: *“21. ledna 1938 učitel tělocvičného spolku Zeidler uprchl přes hranice. Česká státní bezpečnost jej chtěla zatknout. Při odvádění se mu podařilo utéci přes plot tělocvičny. Nezadržel ho ani výstřel, který byl za ním vypálen. Zeidler je fanatický bojovník za svůj lid.“*

„12. března 1938 – německé letouny přeletěly hranice nad naší obcí. Führer letí do Rakouska. Naše tužby úžasně rostou.“

„24. března 1938 – v minulých dnech se rozpustily Svaz zemědělců, Živnostenská strana, Německá křesťansko – sociální strana, které se zařadily do SdP. Tři ministři, kteří byli rozpuštěnými stranami jmenováni do české vlády, ale neměli tam nyní co pohledávat, odstoupili.“

¹⁶KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky, 1918 - 1938*. 1. Praha 2000 – 2003, s. 278.

¹⁷PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. Praha 1997, s. 138.

¹⁸KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky, 1918 - 1938*. Praha 2000 – 2003, s. 499.

¹⁹Tamtéž.

²⁰ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Středokluky 2010, s. 108.

„1. května 1938 – tělocvičný spolek se zúčastňuje poprvé májových oslav v Aši v tělocvičném úboru. Z Hranic jich je více než 1 300. Sudetské němectví je navzdory největší sociální nouzi jednotné jako nikdy.“²¹

„5. května 1938 – předvečer 40. narozenin Konráda Henleina. V Aši se koná velká politická manifestace. Cvičenci se zúčastňují v počtu 250 osob s hudbou a praporem. V Aši je defilé několika tisíc účastníků, nadšení je převeliké. Češi vidí plody své utlačovatelské politiky a nemohou již změnit běh událostí.“

„20. a 21. května 1938 – noční poplach v půl třetí. Dostavilo se nás během hodiny 150. V důsledku české mobilizace panuje mezi zdejšími Čechy neklid. Musíme být připraveni. Pro další noc se zavádí pochůzková a strážní služba.“²²

Na neděli 22. května 1938 byly vypsaný v pohraničí volby do obecních zastupitelstev. Pod neutuchající palbou henleinovské propagandy dostaly charakter plebiscitu. Heslo: „Es kommt der Tag“ mělo dojít svého naplnění. Pohraničím šel jeden hlas. V den voleb přijede Hitler. K ostraze hranic bylo proto z 20. na 21. května 1938 povoláno několik ročníků československých záložníků. V Chebu se konala v hostinci na náměstí bouřlivá schůze Henleinovců. Po půlnoci sedli dva účastníci za hlasitého provolávání „Heil Hitler“ na motorce a odjízďeli směrem na Františkovy Lázně. Poblíž kasáren na Zlatém vrchu ještě v Chebu se je snažili zastavit dva příslušníci československé armády, kteří měli nařizeno nikoho nepustit z města. Na výzvu stůj, reagovali motocyklisté zvýšením rychlosti. Vojáci použili služební zbraň a oba henleinovci byli zastřeleni. Říšskoněmecký rozhlas použil tento incident jako důkaz trýznění Němců v ČSR a z mrtvých udělal mučedníky nacionálněsocialistických idejí. Na středu 25. května 1938 byl určen pohřeb obětí tzv. „české židobolševické soldatesky“. Pohřeb se stal protičeskoslovenskou provokací. Na chebském náměstí byly vystaveny obě rakve na katafalcích. Byly zahaleny vlajkami v barvách SdP. V záplavě věnců byl velmi nápadný ten od Hitlera s hákovým křížem. Nad rakvemi mluvili Frank a Henlein. V den pohřbu se nepracovalo, byly zavřeny obchody, zvonily zvony kostelů. Z nařízení ministerstva vnitra byli všichni českoslovenští vojáci a policie v kasárnách a řízení bezpečnosti a dopravy ve městě bylo přenecháno ordnerům.²³

Pokračování kroniky: „12. června 1938 – obecní volby v Hranicích, SdP získala 22 mandátů z 30. V sudetoněmeckém území volí průměrně 91% voličů SdP. Jedině komunisté zatím nepodlehli a volili zástupce komunistické strany. Pastviny a Trojmezí byly silně

²¹TOUFAR, Hugo. *Hranice u Aše: dějiny*. Hranice: vlastní strojopis, 1985. s. 94.

²²Tamtéž, s. 95.

²³Tamtéž, s. 96.

komunistické. Němečtí komunisté nepřeběhli k SdP. V Aši pochodovalo na 1. máje 1938 800 komunistů a antifašistů a manifestovalo svoji věrnost republice.“

„21. června 1938 – letní slavnost. Účast je větší než loni. V průvodu je asi tisíc lidí. Ohně zapálili naši mladíci, kteří v květnu nenarukovali a utekli za hranice. V říši byli dobře přijati.“²⁴

Na sjezdu NSDAP v Norimberku pronesl Hitler 12. září 1938 projev, který odstartoval velké nepokoje v československém pohraničí. Docházelo k demonstracím henleinovců, konkrétně v Aši se jich zúčastnilo 8 tisíc. Byly vyvěšovány nacistické prapory a symboly a běžně se užíval nacistický pozdrav a provolávali se protinárodní hesla.²⁵ Henleinovští ozbrojenci - ordneři, kteří byli vycvičení a vyzbrojeni v Německu, začali obléhat české četnické stanice, celnice, pošty, nádraží a drancovat obchody. Vláda poslala do pohraničí vojsko a 16. září 1938 byla SdP zakázána.²⁶

Hugo Toufar ve své knize o těchto událostech opět cituje kroniku: *„21. září 1938 – půl desáté večer – houkají sirény, zvoní zvony, lidé jsou v ulicích, všude prapory s hákovým křížem, zní německá hymna. Čeští četníci a finančníci bylo odzbrojeni a s kolaboranty dopraveni do Německa. Všechny úřady jsou obsazeny, SdP zajišťuje pořádek. Jsme svobodni. Nepřátelská fronta je u Hazlova. Osvobodili jsme se, ale Češi uvnitř země nelidsky řádí.“²⁷* V Hranicích byly tehdy dvě celnice. V nich pracovalo celkem 11 celníků, četníků bylo v Hranicích 6. Šlo tedy o 17 mužů vyzbrojených jen puškami a několika bednami granátů. Ordneři, příslušníci Freikorpsu, vyzbrojení v Německu, přijeli do Hranic nákladními auty a s výhružkami represí na rodinných příslušnících obsadili obě celnice a muže zajali. Spolu se železničáři a místním poštmistrem je odvezli do Plavna, kde byli internováni na sportovním stadionu.²⁸ Ještě než došlo k podepsání Mnichovské dohody o odstoupení Sudet Německu v noci z 29. 9. na 30. 9. 1938, se povedlo na Ašsku převzít moc sudetským Němcům. Docházelo zde k fyzickému násilí, a lze tak hovořit i o občanské válce.²⁹ Na základě těchto událostí vydaly československé orgány zatykač na K. Henleina i na K. H. Franka. Oba muži před ním utekli do Německa.³⁰

²⁴TOUFAR, Hugo. *Hranice u Aše: dějiny*. Hranice: vlastní strojopis, 1985. s. 96.

²⁵ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Výsídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Středokluky 2010, s. 117.

²⁶PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. Praha 1997, s. 151.

²⁷TOUFAR, Hugo. *Hranice u Aše: dějiny*. Hranice: vlastní strojopis, 1985. s. 96.

²⁸Tamtéž, s. 98.

²⁹ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Výsídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Středokluky 2010, s. 117.

³⁰Tamtéž, s. 117.

Hranická kronika obsahuje ještě dva záznamy, jeden z 30. září 1938: „*Velký táborák v Hranicích, všechno české: obrazy prezidenta, helmy četníků, vlajky, rudé vlajky atd. jsou páleny za přítomnosti všeho obyvatelstva a školní mládeže.*“³¹

Po podpisu Mnichovské dohody již 1. října 1938 začala německá vojska obsazovat území ČSR, která jim byla schválena. Hitlerova cesta po nově získaných územích začala 3. října 1938 právě v Aši.³² Poslední záznam hranické kroniky je právě z 3. října 1938: „*Vstup německých vojsk do Hranic. Motorizovaný oddíl SS pod velením obergruppenführera Seppa Dietricha, velitele osobní standarty Adolfa Hitlera, projela naším městem. Dopoledne byl Führer v Aši a odpoledne v Chebu.*“ Další listy jsou vytrženy.³³ V Chebu Hitlera uvítal nově ustanovený „říšský komisař pro Sudety“ Konrád Henlein.

Z obsazeného pohraničí odešly do vnitrozemí tisíce Čechů, Židů a německých antifašistů. Odesli si pouze příruční zavazadla.³⁴ Konkrétně po obsazení Ašska bylo zavlčeno do Německa 400 německých komunistů, z nichž většina skončila v koncentračních táborech. Ještě před obsazením Ašska odešlo několik komunistických rodin do vnitrozemí ČSR. Usadili se na Rokycansku. Ihned po okupaci zbytku republiky byli přinuceni k návratu všichni antifašisté a komunisté, kteří z Aše uprchli do vnitrozemí. Na nádraží v Aši je čekali henleinovci, plivali na ně, nadávali jim a bili je.³⁵ Od svého návratu do pohraničí zůstali pod dozorem.

Během okupace byly Sudety dosídlovány Němci z jiných částí Evropy, především z jihovýchodu nebo východu. Například na Ašsku pracovalo v textilních závodech kolem 5 tisíc Němců z Besarábie. Další změny ve složení obyvatelstva Ašska přineslo přidělování zahraničních dělníků a válečných zajatců. Pracovali zde a žili ve špatných, často nelidských podmínkách. Konkrétně v Aši šlo většinou o Francouze a Rusy.³⁶

1. 3. Ašsko demograficky

V době posledního sčítání obyvatel v roce 1930 žilo v okrese Aš 39 283 obyvatel. Z toho 183 obyvatel české nebo slovenské národnosti, 36 286 obyvatel německé

³¹TOUFAR, Hugo. *Hranice u Aše: dějiny*. Hranice: vlastní strojopis, 1985. s. 98.

³²ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Středokluky 2010, s. 117.

³³TOUFAR, Hugo. *Hranice u Aše: dějiny*. Hranice: vlastní strojopis, 1985. s. 98.

³⁴PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. Praha 1997, s. 171, 172.

³⁵TOUFAR, Hugo. *Hranice u Aše: dějiny*. Hranice: vlastní strojopis, 1985. s. 103.

³⁶ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Středokluky 2010, s. 165.

národnosti, 2 Židé a 5 uváděných jako jiná národnost.³⁷ Okres Aš v té době patřil do tzv. Župy VII. Karlovy Vary a v té bylo uváděno celkem 536 309 obyvatel, z čehož české nebo slovenské národnosti bylo pouze 15 500 obyvatel. K německé národnosti se hlásilo 505 701 obyvatel a k židovské 472 obyvatel.³⁸

Srovnání počtu obyvatel při posledním sčítání v roce 1930 se sčítáním v roce 1947. Okres Aš 1930 celkem 36 286 obyvatel a 1947 celkem 19 575.³⁹

Ve většině měst a obcí poklesl s odsunem německého obyvatelstva stejně jako v celém okrese počet obyvatel o polovinu. Některé obce úplně zanikly.

V počtu obyvatel z roku 1947 jsou uvedeni ještě němečtí specialisté, kteří zatím zůstávali a také již reemigranti a dosídlenci z vnitrozemí.

³⁷ SOKA Cheb, Fond č. 240 OÚ Aš, kart. 71, i. č. 259.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ KOLEKTIV AUTORŮ. *Obce Ašska v proměnách času*. Aš 2008.

2. OSVOBOZENÍ AŠSKA

2. 1. Konec druhé světové války – „osvobození Ašska“.

Aš byla válkou téměř nezasázena. Od února 1945 nastal na Ašsko hromadný příliv uprchlíků – německých rodin původně z Říše, které osídlily vnitrozemí, Moravu a Slezsko. V krátké době jich Ašskem projelo přes 100 tisíc. Od jara 1945 se zde mimo uprchlíků z území bývalé ČSR začali objevovat i Němci z východních zemí. Přechodně se zde usazovali jako „národní hosté“. S nimi také oblastí procházeli ustupující němečtí vojáci.⁴⁰

19. dubna také Aš naposledy tajně navštívil Henlein a nařizoval, že musí být bráněno každé město, ves, každá chalupa.⁴¹ V Aši bylo sice pár set mužů, ale většinou šlo o neschopné vojenské služby nebo staré, kteří nedokázali bránit město tak, jak si představoval Henlein. Zástupci města v čele se starostou Doblelem a většina továrníků nesouhlasili s vnucovanou obranou města a rozhodli se k vyjednávání s Američany, kteří se již blížili ze západu.⁴²

18. dubna 1945 překročila americká armáda hranice bývalé ČSR. Šlo o první pěší divizi pod velením generálmajora Clifta Andrusa. První vjel do Hranic obrněný transportér, který dovezl starostovi podmínky kapitulace obce. Bez jediného výstřelu byly Hranice jako první město v ČSR obsazeny. Američané pak pokračovali na Aš.⁴³ 20. dubna 1945, v den Hitlerových narozenin, vstoupili do Aše ze dvou stran, od Schildernu, dnes Štítary a Neubergu, dnes Podhradí.⁴⁴ Po krátkých potyčkách, které nebyly nijak významné, bylo město obsazeno. Velitelem ašského okresu pod americkou správou byl jmenován poručík Friedmann. Všichni obyvatelé museli odevzdat zbraně, vojenskou výstroj a fotoaparáty. Členové německé armády a Volkssturmů se museli hlásit jako zajatci u nejbližší vojenské správy. Jinak byli považováni za vyzvědače. V Hranicích byla zřízena pořádková služba, do které byli zařazeni antifašisté. Byli označeni černými páskami s nápisem MG. Byla vydána vyhláška, ve které se bez souhlasu vojenské správy zakazovalo:

- a) vycházení z domů od 20 do 6 hodin
- b) vzdalování se od bydliště na 6 km
- c) nošení vojenských stejnokrojů
- d) vstup do továren jak dělníkům, tak fabrikantům

⁴⁰TOUFAR, Hugo. *Hranice u Aše: dějiny*. Hranice: vlastní strojopis, 1985. s. 105

⁴¹Tamtéž, s. 106

⁴²*Ašsko: Minulost a přítomnost, dialog*. Aš 2002, II., 4.

⁴³TOUFAR, Hugo. *Hranice u Aše: dějiny*. Hranice: vlastní strojopis, 1985. s. 105

⁴⁴*Ašsko: Minulost a přítomnost, dialog*. Aš 2002, II., 4.

Rabování se trestalo smrtí.⁴⁵

V Aši zřídili Američané svůj vojenský úřad pro správu obsazeného území – Military Government a nařídili stejně jako v Hranicích, že musí každý občan odevzdat zbraně, veškerou vojenskou výzbroj a výstroj a fotografické aparáty. Vytvořili pořádkovou službu čítající 259 mužů, opět jako v Hranicích z antifašistů a s její pomocí zastavili rabování a krádeže. Stejně jako v Hranicích platil po dvacáté hodině zákaz vycházení a zákaz vstupu do továren. V úřadu velitele ašského okresu poručíka Friedmanna pracovalo několik německých tlumočnic. Díky obchodní spolupráci ašských textilek s anglosaskými zeměmi zde poměrně velká část obyvatel ovládala angličtinu.⁴⁶

Počátkem května začali Němci, a to jak říšští, tak starousedlíci z Ašska, utíkat. Šlo hlavně o úředníky, funkcionáře NSDAP, bývalé SdP i další. Začali se prosazovat němečtí antifašisté a Češi. Začal také odchod válečných zajatců, kteří pracovali v továrnách. Konkrétně zde působili Rusové, Poláci, Francouzi a Italové. Během května se také začali vracet političtí vězni, slovenští zajatci a dělníci, kteří byli nasazeni na práci v říši.⁴⁷

14. května 1945 převzali první čeští úředníci vedení okresního úřadu v Aši. Následně vznikla vojenská posádka, která čítala zhruba 120 mužů a z vnitrozemí přišla četa četníků.

29. května 1945 se zde objevila rota tzv. Revoluční gardy RG z Plzně, jejíž členové konali poté službu v Hranicích, Hazlově, Podhradí a Studánce. Po rozpuštění RG někteří příslušníci zůstali jako členové SNB, jiní vstoupili do armády a někteří odešli domů.

30. května 1945 byla v Aši vytvořena okresní správní komise OSK a komise postupně vznikaly i v dalších obcích Ašska. Od počátku poskytovali pomoc komisím němečtí antifašisté.⁴⁸

2. 2. Američané v Aši – americká správa Ašska v roce 1945

Americká vojenská správa se na osvobozeném českém území řídila instrukcemi americké armády, platnými v poválečném stavu, tedy dokumentem ze dne 7. 7. 1945, který vydalo americké velení a který byl podepsán E. N. Harmonem. Šlo o směrnici, která upravovala poválečnou situaci na osvobozeném území, tudíž i na Ašsku. Tím byly

⁴⁵TOUFAR, Hugo. *Hranice u Aše: dějiny*. Hranice: vlastní strojopis, 1985. s. 105.

⁴⁶Tamtéž, s. 106.

⁴⁷*Ašsko: Minulost a přítomnost, dialog*. Aš 2002, II., 5., s. 19.

⁴⁸Tamtéž, s. 19.

vyjasněny vztahy mezi americkou armádou a civilní správou v západních Čechách a byl sjednocen postup při jednáních a k dosažení vzájemného porozumění.

Velmi důležitým byl bod 3c, protože pohyb obyvatelstva v poválečné době byl velký a jednalo se o příslušníky mnoha národů, zajatce, osvobozené z koncentračních táborů nebo vojáky poražených armád. „*Americká branná moc je zodpovědná za pohyb zavlčených (přemístěných) příslušníků spojeneckých a nepřátelských národů, žádná zavlčená osoba nemůže být vystěhována z ČSR bez předchozí dohody s vojenským velením... musí být pod americkou kontrolou v americkém pásmu.*“⁴⁹

Repatriaci zavlčených osob z území ČSR měli dle tohoto dokumentu na starosti českoslovenští úředníci, kteří za ni byli zodpovědní také v souladu s opatřeními americké branné moci. „*Povolení k překročení čsl. – německých nebo čsl. – rakouských státních hranic v americkém úseku musí být schváleno americkými vojenskými úřady.*“⁵⁰

V dalším bodu směrnice Američané zdůrazňovali, že při pohybu osob musí být prováděna registrace, aby při pozdější repatriaci mohly být tyto osoby nalezeny a dopraveny do vlastních zemí. Všichni, kdo měli být odsunuti, museli na žádost Američanů projít osmidenní karanténou. K tomu účelu začaly sloužit sběrné tábory.⁵¹

Nejprve byl tedy v Aši zřízen vojenský úřad. Sídlem guvernéra, velitele Ašska, se stala vila v dnešní Geiplově ulici, která patřila rodině a firmě Geipel. K zvládnutí klidu povolal poručík Friedmann pořádkovou službu. Příslušníci pořádkové služby, kterých bylo zhruba 250, nosili pásku s písmeny MG a byli placeni městem jako jeho zaměstnanci. V červenci byla MG zrušena.

Do konce měsíce dubna byl ve městě klid. Američané situaci zvládli. Obyvatelstvo, které bylo většinou německé národnosti, se chovalo k Američanům dobře. Ve městě zůstala malá posádka, zbytek americké armády se posunul do vnitrozemí k vymezené demarkační čáře.

3. června 1945 se konala v Aši vojenská přehlídka. Účastnili se jí Američané, 11. rota asistenčního pluku z Plzně, RG, oddíly finančníků a četnictva. Vykonal ji americký guvernér Friedmann za účasti zástupců města.

15. prosince 1945 opustila americká armáda město i celé Ašsko.⁵²

⁴⁹ Ašsko: *Minulost a přítomnost, dialog*. Aš 2002, II., 5., s. 17.

⁵⁰ Tamtéž, s. 18.

⁵¹ ČERNÝ, Bohumil. *Češi, Němci, odsun: diskuse nezávislých historiků*. Praha 1990, s. 107.

⁵² Ašsko: *Minulost a přítomnost, dialog*. Aš 2002, II., 5., s. 19.

3. OBNOVENÍ ČESKOSLOVENSKÉ STÁTNÍ MOCI NA AŠSKU

3. 1. Správní vývoj města Aš

Dne 9. května 1945 bylo vydáno ve sbírce zákonů a nařízení obnoveného Československého státu vládní nařízení z 5. května č. 4, které dalo právní základ pro vytvoření pravomoci národních výborů a stanovilo, že v sídle každého okresního úřadu se ustaví okresní národní výbor a ve městech a obcích místní národní výbor.⁵³

V některých okresech a obcích nemohly být NV hned ustaveny z důvodu, že zde žila většina obyvatelstva státně nespolehlivého. V těchto případech zde měly být ustaveny správní komise. To byla i situace Aše a celého Ašska. Komise měly působit pouze dočasně a postupně došlo k jejich nahrazení NV. Pracovaly ve složení 1 – 6 členů podle velikosti obce.⁵⁴ Místní správní komise (MSK) v Aši byla ustanovena pravděpodobně v červnu 1945 a měla 5 členů. Hlavním úkolem bylo osídlení města, zajištění konfiskovaného majetku, udílení národních správ, odsun německého obyvatelstva a zajištění zásobování města. I průmyslovou a zemědělskou výrobu přebíraly komise. 7. července 1945 byla zrušena americká vojenská správa a správní záležitosti plně převzaly MSK a OSK v Aši.⁵⁵

V roce 1945 měla obec Aš rozlohu 1 340 ha a k 1. prosinci 1945 24 354 obyvatel. K 26. květnu 1946 zde bylo hlášeno 5323 obyvatel československých a 13 384 obyvatel německých.⁵⁶ Teprve v květnu 1946 MSK zanikla a na její místo nastoupil a další činnost převzal nově zvolený první místní národní výbor na své ustavující schůzi dne 14. července. Volby proběhly 26. 5. 1946, zúčastnilo se jich 2 852 voličů. Tvořili je Češi, Slováci, vojáci, členové SNB a také již někteří reemigranti.

Členy nově vzniklého MNV se stali zástupci 4 politických stran: KSČ, ČSL, ČSSD a ČSNS. Nejvíce mandátů získala KSČ, celkem 21. Prvním předsedou se stal Karel Weiss za KSČ. Plénium mělo 42 členů, rada 14 členů a celkem při MNV pracovalo 14 komisí.

Vznikly některé nové komise a funkce, které byly potřebné kvůli organizaci odsunu Němců nebo při následném osídlování, např. vysídlovací referent, konfiskační referent, osídlovací referent a další.⁵⁷

⁵³[Http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-4](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-4): Předpis č. 4/1945 Sb. Vládní nařízení o volbě a pravomoci národních výborů. [online]. [cit. 2013-03-01].

⁵⁴SOkA Cheb, Fond 367 MNV Aš 1945 – 1990, inventář.

⁵⁵*Ašsko: Minulost a přítomnost, dialog*. Aš 2002, II., 4.

⁵⁶SOkA Cheb, Fond 367 MNV Aš 1945 – 1990, inventář.

⁵⁷SOkA Cheb, Fond č. 367 MNV Aš 1945 - 1990, kart. 80, i. č. 230.

Během dalších voleb v roce 1947 a 1948 se počty voličů postupně navyšovaly na 6 852 a 6 861.⁵⁸

Po únorovém převratu došlo v Aši k vytvoření místního akčního výboru NF, který měl za úkol provést očistu orgánů místní státní správy od nespolehlivých lidí. Řídil tak kádrové složení orgánů města a v červnu 1948 došlo ke změnám i ve složení pléna a rady MNV.⁵⁹

3. 2. Správní vývoj okresu

V roce 1945 v květnu převzal výkon veřejné správy v Aši na území politického okresu, který byl do osvobození spravován „landrátem“, revoluční okresní národní výbor. Ustavující schůze, nejprve šlo o okresní správní komisi v Aši, se konala 30. května 1945. Pracovala ve složení 8 členů a předsedou byl Zdeněk Večes. Po reorganizaci z 10. září 1945 měla celkem deset členů. Součástí jmenování byl i slib OSK. *„Slibuji na svou čest i svědomí, že budu věren Československé republice, že budu zachovávat všechny zákony a nařízení, plnit jako člen správní komise podle nejlepšího vědomí a svědomí své povinnosti a že se budu řídit rozhodnutími správní komise. Slibuji, že se nikdy nezpronevěřím lidu a zásadám demokracie a že budu ve všem svém jednání dbát jen prospěchu a zájmu lidu.“*⁶⁰

Hlavním úkolem OSK bylo, stejně jako v případě MSK, osídlení okresu, zajištění konfiskovaného majetku, udílení národních správ, odsun německého obyvatelstva a zajištění zásobování okresu. Dalším úkolem bylo převzetí průmyslové a zemědělské výroby v okrese.⁶¹ Do ustavující schůze okresního národního výboru, která se konala 14. července 1946, řídila tedy chod v okrese Aš OSK.

Již na druhé schůzi OSK dne 20. 6. 1945 bylo v rámci zprávy o osídlování shledáno, že je nutné pořízení evidence bytů a jejich obyvatel.

Na základě platných dekretů o národní správě se řešila organizace jak postupovat při jmenování národních správců v závodech do 20 zaměstnanců. OSK se rozhodla, že bude povolena jen osmina obchodů a pětina živností. Národní správci v továrnách provedou inventuru a spustí chod továren jen se souhlasem OSK.

Na této schůzi byla také podána zpráva o likvidaci RG a její 4 členové byli OSK přijati jako zaměstnanci do věznice a dozorem byl pověřen velitel četnictva.

V obcích Ašska měly začít fungovat MSK v počtu 1 – 3 členové dle velikosti obce.

⁵⁸SOKA Cheb, Fond č. 367 MNV Aš 1945 - 1990, kart. 80, i. č. 235.

⁵⁹SOKA Cheb, Fond č. 367 MNV Aš 1945 – 1990, inventář.

⁶⁰SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kniha 1. Zápisy ze schůzí OSK 1945/46.

⁶¹Tamtéž.

Pro nově příchozí Čechy začala fungovat noclehárna i se zajištěním stravy.⁶²

Politický okres Aš tvořilo 17 obcí: Aš, Dolní Paseky, Doubrava, Hazlov, Horní Paseky, Hranice, Kopaniny, Krásná, Mokřiny, Nebesa, Podhradí, Polná, Skalka, Studánka, Trojmezí, Verněřov a Výhledy.⁶³

7. července 1945 byla zrušena americká vojenská správa a vzápětí byl rozpuštěn Okresní sbor národní bezpečnosti, který zde působil pouze dočasně, než vznikne SNB.

V červenci 1945 byl v Aši zřízen Úřad pro národní bezpečnost. A také bylo rozhodnuto o zřízení sběrného pracovního tábora pro 2 tisíce osob, který bude zároveň připraven jako shromaždiště pro vystěhování.⁶⁴

První kroky komise směřovaly k zajištění osídlování okresu Čechy. Zabývala se situací v ašské nemocnici, shledala za nutné zajistit české lékaře.

V srpnu 1945 se již začaly objevovat žádosti Čechů a Slováků na posty národních správců. „*Ty podniky, obchody a řemesla, která nemají doted' národní správce (6. 8. 45), vezme OSK pod svoji správu, jsou znevýhodněny proti těm, co mají správu českou.*“⁶⁵

Antifašisté se obraceli na OSK s žádostmi o navrácení konfiskovaných bytů a navrátilci z koncentračních táborů žádali o navrácení majetku. Začaly se objevovat falzifikáty antifašistických legitimací. V srpnu OSK rozhodla o neplatnosti dosud vydaných a jejím vydáváním byl od 8. 8. 45 pověřen SNB v Aši.

Bylo nutné řešit otázku internačního tábora, byly vypracovány směrnice pro jeho vedení a pro školení dozorců. Základní škola Kamenná a hotel Střelnice byly vyčleněny jako shromaždiště uprchlíků určených k repatriaci.

Mezi členy OSK byly rozděleny jednotlivé referáty, které zodpovídaly za konkrétní úkoly. Antifašisté byli jmenováni důvěrníky a jejich úkolem bylo informovat Němce o vyhláškách a nařízeních.⁶⁶

Příklady problémů a úkolů z roku 1945 lze vyčíst z knihy zápisů ze schůzí OSK.

Jedním byla i výměna RM za Kč, ta byla v okrese časově náročná, a proto došlo k posunutí termínu. Výměny byly prodlouženy do 20. 8. 45. Od 1. října 1945 platil zákaz používání neplatných RM.

OSK v rámci správy okresu řešila i bezpečnost, byla vyhlášena policejní hodina, vycházení od 5, 00 do 21, 00 hodin a bylo zakázáno tvořit shluky na ulicích.

⁶²SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kniha 1. Zápisy ze schůzí OSK 1945/46.

⁶³SOKA Cheb, Fond č. 240, Okresní úřad Aš, inventář.

⁶⁴SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1969, kniha 1. Zápisy ze schůzí OSK 1945/46.

⁶⁵Tamtéž.

⁶⁶SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kniha 1. Zápisy ze schůzí OSK 1945/46.

Tábor uprchlíků kapacitně nepostačoval a tak bylo rozhodnuto o stavbě dalších 10 dřevěných domů pro uprchlíky. V listopadu 1945 byly vystavěny 4 dvojdomy v internačním táboře.

Situace byla vážná, Ašsko bylo přelidněno. OSK se v září 1945 usnesla, že napíše všem pracovním úřadům v americké zóně, aby oznámily, zda a kolik Němců by chtěly přijmout a zaměstnat. Byl to jediný způsob, jak zmírnit přeplnění ašského okresu a s tím potíže zásobovací a bytové.⁶⁷ Od září se začínaly projevovat problémy i v zásobování s uhlím. Železniční doprava příliš nefungovala, okres musel uhlí dovážet auty.

Technický referát vypracoval program pro využití pracovní síly zdejších Němců a byla pro ně nařízena pracovní povinnost. Situace v dolech byla kritická, a tak nezaměstnaní Němci z okresu byli odvedeni na práci do Mostu.

V říjnu 1945 bylo rozhodnuto, že činže německých nájemníků nebudou odváděny německým majitelům domů, ale na vázaný účet u ašské spořitelny a odtud budou vypláceny částky na opravy a úpravy domů a platností od 1. listopadu 1945. Také byl vydán zákaz nakupování v obchodech pro Němce v době od 8, 00 do 10, 00 hod. dopoledne.⁶⁸

Otázka antifašistů se na okrese řešila pomalu, a proto vydala OSK nařízení pro SNB, který musel začít pracovat podle vypracovaného rozvrhu:

1. antifašisté budou vyzváni k podání žádosti o státní příslušnost
2. žádosti budou přednostně vyřízeny
3. je nutné pořídit formuláře pro antifašisty
4. bude napsána žádost na úřad práce, aby jejich děti byly odvolány z pracovního nasazení ve Strakonících a byly nahrazeny nacistickou mládeží⁶⁹

Hospodářská skupina dostala za úkol označit naprosto nepostradatelné Němce, kteří by svým odchodem poškodili chod průmyslu v ašských továrnách.

V internačním táboře muselo dojít ke změnám, chyběly peníze. Němci si začali platit stravné sami, dokud měli z čeho, až poté přebírala financování OSK.

Dalším problémem byl nedostatkem zaměstnanců na osidlovacím úřadu, nestíhali a vznikal problém z prodlení, protože již docházelo k odsunu Němců. I agenda k zajištění německého majetku byla pracná, musel se zjistit a zajistit. Každý Němec musel zapsat, jaký majetek, cennosti měl a kam je dal a komu.

⁶⁷SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kniha 1. Zápisy ze schůzí OSK 1945/46.

⁶⁸Tamtéž.

⁶⁹SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kniha 1. Zápisy ze schůzí OSK 1945/46.

V prosinci 1945 se postupně zapojují do práce OSK další členové politických stran, a to komunisté, národní socialisté, sociální demokraté a lidovci.⁷⁰

Následující rok 1946 sebou přinesl další úkoly. Otázka antifašistů se stále řešila pomalu, a tak docházelo k častým útekům přes hranice a tím, dle názoru členů OSK, přicházel stát o hodnoty. Z toho důvodu posílili finanční stráž a složky bezpečnosti.

Mnoho Němců chtělo dobrovolně opustit ČSR. OSK se usnesla, že budou vyzváni, aby se přihlásili, následně obdrželi potřebné formuláře a do osobních průkazů jim bylo dáno razítko „Opouští dobrovolně ČSR“.⁷¹ Začala agenda spojená s odsunem a dobrovolným odchodem Němců. Konfiskační komise se rozrostla na 6 členů a bylo potřeba stanovit další komise pro odsun.

Okres byl špatně zásobován, chyběla sůl, zelenina i další potraviny. Byl to celostátní problém. Ministerstvo zahraničí nařídilo stažení dobytka od hranic, po odsunu Němců bude zase vrácen. I v osidlování docházelo k viditelnému poklesu, na vině byl nedostatek bytů a jejich špatné zařízení.

V únoru 1946 byla zavedena pracovní povinnost pro Němce, muže od 14 do 60 let a ženy od 15 do 50 let. U bezpečnostního referenta se konaly porady k odsunu. Kolem 300 antifašistů žádalo o dobrovolný odchod do Německa s celým svým majetkem. Jejich seznam byl zaslán na ministerstvo vnitra. V těchto případech jim byl většinou umožněn odchod se vším movitým majetkem.⁷²

V březnu 1946 bylo rozhodnuto, že do transportů se nebudou zařazovat nepostradatelné osoby. Předvolací seznamy dostane před odsunem reklamační komise, která rozhodne o nepostradatelnosti. Firmy v okrese dostaly úkol dodat seznamy těch, které lze odsunout.

Dalším rozhodnutím komise bylo zajistit noční hlídkování, zvláště při odsunu.⁷³

Jak jsem již uvedla výše, 14. 7. 1946 byl na základě voleb ustaven ONV v Aši, který nahradil dosavadní OSK. Byly zvoleny a ustaveny komise ONV: finanční, kulturní, zemědělská, bezpečnostní, zásobovací, průmyslová, sociálně zdravotní, dopravní, osidlovací, myslivecká, vyživovací, trestní a nalézací, konfiskační, samosprávná, plánovací a odsunová. Každou komisi tvořilo většinou 6 – 7 členů z různých politických stran.

V roce 1946 byly v politickém okrese Aš zastoupeny tyto politické strany: KSČ, sociální demokracie, národní socialisté a lidovci.⁷⁴ Došlo ke změnám na osidlovacím referátu. OSK

⁷⁰SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kniha 1. Zápisy ze schůzí OSK 1945/46.

⁷¹Tamtéž.

⁷²SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 63, i. č. 466.

⁷³SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kniha 1. Zápisy ze schůzí OSK 1945/46.

⁷⁴Tamtéž.

jej považovala za velmi důležitý, nový referent dostal za úkol zainteresovat vnitrozemí, spolupracovat s pracovním úřadem, politickými stranami a zabývat se získáváním lidí.⁷⁵

Celý rok byl především ve znamení odsunu Němců z okresu. Mezi nimi byly i děti Konráda Henleina, které žily v Aši se svojí babičkou, rodina byla odsunuta do americké zóny.

V lednu 1947 byla vydána vyhláška, která vyzývala všechno slovanské obyvatelstvo ke sdělení skutečností, z nichž by bylo patrné, že tzv. antifašisté nebo němečtí odborníci neprávem požívají těchto ochranných a výhod, pokud bude zjištěno, že jim Češi pomáhali neprávem, budou stíháni podle malého retribučního dekretu.⁷⁶

Došlo k volbě referentů a komisí pro vnitřní osídlování, věci konfiskační, věci národní správy a odsunu. V březnu se začala řešit otázka přejmenování obcí a měst v okrese a pro tyto účely byla vytvořena nová komise. Jen 5 obcí a měst mělo český název: Aš, Hazlov, Nebesa, Verněřov a Štítary – Újezd. V seznamu z tohoto roku, který je přehledem voličů v okrese, je uveden počet 9 255 osob.

Probíhalo přidělování zkonfiskovaných živností. Během první etapy jich bylo přiděleno 370. Z přidělování byly vyňaty provozovny textilní.

Řešila se také otázka reemigrantů. Jejich evidenci a přidělování jednorázové výpomoci z dotací Zemského národního výboru spravovala komise osidlovací.⁷⁷

V roce 1948 již byla zásobovací situace v okrese lepší, existovala rezerva mouky i dostatek ovoce a zeleniny. Probíhala druhá etapa přidělování živností a plánovala se třetí.

V únoru na schůzi ONV došlo ke změnám v obsazení funkcí a členů. ONV si stanovil nové úkoly, např. vybudování závodní kuchyně a jeslí nebo navázání dobrých styků s ruskými velitelstvími na saské straně, protože dobré vztahy již měly první výsledky. Díky nim byl navrácen dobytek, který ukradli Němci.⁷⁸

V prosinci byly stanoveny nové názvy míst ve správním okrese Aš. K těm, které měly české názvy již od roku 1946, přibyly: Schönbach – Krásná, Dolní Reuth – Dolní Paseky, Friedersreuth – Pastviny, Gottmannsgrün – Trojmezí, Grün – Doubrava, Hirschfeld – Polná, Horní Reuth – Horní Paseky, Krugsreuth – Kopaniny, Nassengrub – Mokřiny, Neuberg – Podhradí, Neuenbrand – Nový Žďár, Rommersreuth – Skalka, Rossbach – Hranice, Steingrün – Výhledy, Thonbrunn – Studánka.⁷⁹

⁷⁵SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kniha 2. Zápisy ze schůzí OSK 1946/48.

⁷⁶Tamtéž.

⁷⁷SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kniha 2. Zápisy ze schůzí OSK 1946/48.

⁷⁸SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kniha 2. Zápisy ze schůzí OSK 1946/48.

⁷⁹KOLEKTIV AUTORŮ. *Obce Ašska v proměnách času*. Aš 2008.

4. TZV. „DIVOKÝ ODSUN“

4. 1. Divoký odsun v ČSR

Pohled Čechů na Němce těsně po válce formovala především nenávist, osobní zkušenost, transporty a pochody smrti na konci války a také zážitky vězňů a těch, co se vrátili z koncentračních táborů. Protiněmecká radikalizace narůstala a výsledkem byla situace, že lidé brali právo do vlastních rukou. Oficiální vysídlení čekalo na schválení Spojenců a žádná akce vysídlení zatím probíhat neměla. Za této situace začalo docházet k útěkům Němců za hranice a jejich vyhánění.⁸⁰ Ve vnitrozemí i v pohraničí docházelo často k brutálním a tragickým mstám na německém obyvatelstvu, a to je označováno jako „divoký odsun“. Němci byli pronásledováni jako konkrétní osoby, celé skupiny v obcích, zaměstnání nebo i ve sběrných táborech. Názor většiny Čechů byl jasný, potrestat viníky a většinu Němců odsunout do Německa.⁸¹ Násilí bylo zaměřeno nejen na osoby nějak provinilé, ale často i na staré lidi, ženy nebo děti. Aktéry násilí byli nejen různé pofiderní osoby, samozvaní mstitelé, ale i lidé mající funkce, revoluční dobrovolníci, členové RG nebo příslušníci bezpečnostních sborů. Vina či nevína se řádně nezkoumala. Trestalo se z různých důvodů: funkce v NSDAP nebo SdP, propagace nacismu, ukrývání zbraní, vyrovnávání osobních účtů, touha po osobním obohacení nebo pro uznání veřejnosti. Situaci využívali i ti, co chtěli, aby se zapomnělo na jejich dřívější provinění nebo selhání.⁸²

Při tomto odsunu byli Němci přinuceni k tomu, aby si připravili ve velmi krátkém čase jen to nejnnutnější. Nesměli vzít žádné cennosti a po shromáždění na určeném místě odešli nebo byli odvezeni na nejbližší německé území.⁸³ V období tzv. „divokého odsunu“ opustilo české země, tj. bylo vyhnáno nebo dobrovolně odešlo asi 560 tisíc českých Němců. Celkové odhady, které započítávají i říšské Němce, uvádějí až 750 tisíc.⁸⁴

Organizace odsunu i projevy „divokého odsunu“ probíhaly rozdílně na územích osvobozených a kontrolovaných americkou armádou a armádou SSSR. Ašsko patřilo

⁸⁰BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*. Praha 2002, s. 178.

⁸¹ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů: Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování*. Středokluky 2010, s. 20.

⁸²Tamtéž, s. 21.

⁸³BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*. Praha 2002, s. 206.

⁸⁴Tamtéž, s. 211.

k oblastem osvobozeným Američany. V prvním období po osvobození se veškeré náležitosti odsunu tedy řídily jejich nařízeními. A to je důvod, že na Ašsku k takovým excesům téměř nedocházelo. Přesto se dochovaly záznamy o jednom takovém ašském „mstiteli“.

4. 1. 1. Divoký odsun na Ašsku

V létě 1945 přicházeli také na Ašsko lidé z vnitrozemí, kteří tady hledali novou existenci. Mezi nimi byl i pětadvacetiletý Jaroslav M., zvaný „Parti“. Narodil se v Plzni, vyučil se zahradníkem a za války sloužil u 33. pěšího pluku v Chebu. Na Ašsku si vybral pro začátek vesnici s názvem Gottmannsgrün, dnes Trojmezí. Cítil se samozvaným vítězem a vybral si dům, kde původně bydleli dva hostinští. Válka se na vesnici podepsala, mnoho domů bylo prázdných a zbývající lidé se velmi báli. A toho Jaroslav náležitě využil. Jmenoval se za ochráncem pořádku a začal konat. Nedaleko byl opuštěný hostinec Jakob, jehož majitel byl v zajetí. Právě zde si Parti udělal svoji základnu, ze které podnikal útoky. V červenci 1945 zastřelil německého vojáka, který se vracel z východní fronty do Bavorska. Jeho hrob leží nedaleko německé hranice. Dále zastřelil i tři bývalé vojáky označené bílou páskou (voják beze zbraně) a jejich těla spálil i s budovou opuštěného mlýna. Jeho brutalita se nezastavila ani před ženami. Manželku posledního starosty Rossbachu, dnes Hranic, Nelly Zapfovou, týral tak dlouho, až zemřela. Nechtěla mu prozradit, kde se ukrývá její manžel.

Ve svých taženích s cílem krást pokračoval i na území Německa, kde byl zajat a uvězněn Američany. Později se opět objevil na Ašsku, konkrétně v Thonbrunnu, dnes Studánce, kde se stal národním správcem státního statku. To bylo v roce 1946. O dva roky později se jeho stopa ztratila.⁸⁵

⁸⁵HALLA, Karel. *Ašsko: Minulost a přítomnost, dialog*. Aš 2002, II., 1.

5. ORGANIZOVANÝ ODSUN 1946 – 1948

5. 1. Odsun očima spojenců a československých exilových politiků

Již během války se řešila poválečná situace v Evropě a začal se prosazovat názor, že stabilita Evropa bude možná, jen pokud bude ve střední a východní části vyřešen problém menšin. V roce 1942 přijala britská vláda rozhodnutí o transferu německé menšiny z osvobozených zemí a o rok později se přidaly Francie a USA a jako poslední také SSSR. Československá exilová vláda tento názor zastávala již delší dobu. Podporovaly ji odbojové organizace a zahraniční vojenské jednotky.⁸⁶ Beneš během války počítal s tím, že by ČSR odstoupilo Německu některé části území, tzv. výběžky, mezi které patřilo i Ašsko a ve zbytku obnovené republiky by proběhl odsun Němců za hranice. Další variantou bylo maximální vysídlení Němců a obnova ČSR v předmnichovských hranicích. K budoucímu odsunu byl nutný souhlas Spojenců. Došlo k několika jednáním mezi našimi exilovými politiky a zástupci, či přímo hlavními představiteli Spojenců. Sověti, Britové ani USA souhlas s budoucím odsunem nevyklučovali.

Několikrát se měnily názory, například komunisté nejprve odmítali hromadný odsun a chtěli brát v úvahu odbojovou činnost některých Němců a později právě oni zastávali tvrdý odsun. Prvotně se mělo hledět při postupu vůči sudetským Němcům na to, zda se provinili proti ČSR nebo našim národům, či nikoliv. Postupně se stále více prosazoval úhel kolektivní viny.⁸⁷ Ve vzkazu prezidenta domácím odbojářům z července 1944 se mj. uvádělo, že zatím nelze počítat s vysídlením 3 milionů Němců, ale že cíl, maximálně snížit jejich počet (alespoň o 2 miliony), je třeba nadále sledovat. Současně Beneš doporučil, aby byli lidé připraveni na zúčtování s nacisty a jejich pomahači a aby vůči nim postupovali hned po osvobození radikálně.⁸⁸ Dohody o odsunu vycházely z posledního sčítání obyvatel z roku 1930, kdy bylo v ČSR 3, 2 milionu Němců. Odhady politiků uváděly, že 250 tisíc Němců během války padne, 500 tisíc samo uteče a k vysídlení tak zůstane 1, 6 milionu.⁸⁹ Při jednáních Beneše s Moskvou v době, kdy již bylo jasné, že osvobozená ČSR bude ve sféře zájmů SSSR, bylo uvedeno, že z ČSR odejde německá inteligence, členové SS, Hitlerjugend, gestapa, henleinovci, německá buržoazie a bohatí. Zmizí německé VŠ a SŠ a

⁸⁶ *Ašsko: Minulost a přítomnost, dialog*. Aš 2002, II., 6.

⁸⁷ ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Středokluky 2010, s. 204.

⁸⁸ Tamtéž, s. 212.

⁸⁹ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939-1946*. Praha 2008, s. 95.

německé továrny, lázně, doly, živnosti a statky přejdou do národní správy. Z Němců zůstanou jen antifašisté, demokraté a komunisté a ti, co bojovali v zahraničí proti Hitlerovi.⁹⁰

Rámcová pravidla postupu vůči Němcům a Maďarům po osvobození byla nakonec stanovena Košickým vládním programem z 5. dubna 1945 v kapitole VIII. Prověřeným lidem mělo zůstat československé státní občanství a měly být upřesněny podmínky nutné pro uznání za antifašistu. Ostatním se mělo občanství zrušit. Odsouzené osoby měly být vypovězeny a ti Němci, kteří přišli na území státu po Mnichovu 1938, měli být vykázáni. Opatření proti válečným provinilcům a jejich pomahačům naznačovala kapitola IX. Zajištěním a národní správou zemědělského i nezemědělského majetku s vyhlídkou následné konfiskace se věnovala X. a XI. kapitola. O dobře rozpracovaný a připravený plán odsunu nešlo.⁹¹

Postupimská konference v létě 1945 schválila odsun Němců z ČSR. Číslo byla jasně stanovena: přesídlení 1, 750 milionu Němců do americké okupační zóny v Německu a 750 tisíc do sovětské.⁹² Organizovaným odsunem, který probíhal během let 1946 – 1948, bylo z území celé ČSR odsunuto 2, 256 milionu osob a v ČSR zůstalo 204 osob německé národnosti.⁹³

5. 2. Dokumenty k odsunu

Odsun se řídil několika dokumenty, a to především dekrety prezidenta republiky E. Beneše. Dekret, který by upravoval odsun menšin, nikdy neexistoval. Nejblíže k této oblasti měl dekret č. 33/1945 Sb., § 1 a 2: „*Českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské, kteří podle předpisů cizí okupační moci nabyli státní příslušnosti německé nebo maďarské, pozbyli dnem nabytí takové státní příslušnosti československého státního občanství. Ostatní českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské pozbývají československé státní občanství dnem, kdy tento dekret nabývá účinnosti.*“⁹⁴

⁹⁰BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939-1946*. Praha 2008, s. 75.

⁹¹ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Středokluky 2010, s. 216.

⁹²PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. Praha 1997, s. 271.

⁹³ Tamtéž, s. 272.

⁹⁴ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů: Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování*. Středokluky 2010.

Další dekrety, ze kterých se při odsunu vycházelo, byly: Dekret č. 108/1945 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, Dekret č. 5/1945 Sb. o neplatnosti některých majetkových jednání z dob nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů nebo Dekret č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.⁹⁵ Další dekrety uvádím v příloze č. 1.

5. 3. Konkrétní situace na Ašsku

Organizace odsunu probíhala rozdílně na územích osvobozených a kontrolovaných americkou armádou a armádou SSSR. Ašsko patřilo k oblastem osvobozeným Američany. V prvním období po osvobození se veškeré náležitosti odsunu tedy řídily jejich nařízeními. Všichni odsunutí měli projít osmidenní karanténou a k tomu účelu byli soustředováni ve sběrných táborech, které tak vznikaly i na Ašsku, konkrétně v Aši.

Nově vzniklé MSK a OSK se ujaly organizace odsunu a později, po odchodu Američanů, i správy a vedení sběrných táborů.

Spojenecká komise vydala v říjnu 1945 komuniké, které nařizovalo všem Němcům nalézajícím se mimo Německo, aby z těchto území odešli, čímž byli vyzváni k dobrovolnému odchodu.⁹⁶ Nebyly dělány rozdíly mezi fašistou a antifašistou, a to ani v povinnosti odsunu, ani v navrácení československého státního občanství. Později dostali antifašisté možnost výběru - zůstat, pokud doloží svoji antifašistickou minulost nebo odejít s určitými výhodami oproti ostatním Němcům.⁹⁷

Československé státní občanství Němcům v Sudetech zaniklo ihned po Mnichovu a po 15. březnu 1939 i ve zbytku v protektorátu. Rozhodujícím faktem při odsunu bylo to, k jaké národnosti se konkrétní osoba hlásila při posledním sčítání obyvatel ČSR v roce 1930. A také doložený fakt, jak se chovala za okupace. Identifikace osob pro odsun byla celkem přesná, určovala se dle policejních přihlášek, kde byla uvedena národnost. Každý byl uveden v kmenových listech domácností, a to kvůli výdeji potravinových lístků. Na základě doložené národnosti v nich u jeho jména figurovalo písmeno T, D nebo J.⁹⁸(Čech,

⁹⁵ *Ašsko: Minulost a přítomnost, dialog*. Aš 2002, II., 4.

⁹⁶ ČERNÝ, Bohumil. *Češi, Němci, odsun: diskuse nezávislých historiků*. Praha 1990, s. 108.

⁹⁷ Tamtéž, s. 116.

⁹⁸ ČERNÝ, Bohumil. *Češi, Němci, odsun: diskuse nezávislých historiků*. Praha 1990, s. 123.

Němec, Žid). Přesto se lze ke konkrétním číslům na Ašsku celkem obtížně dopracovat. Archiválie nejsou kompletní a údaje se různí. K jednotlivým počtům se dostanu později. Otázkou byla také smíšená manželství. Směrnice z června 1945 stanovily: „*Němci žijící ve smíšeném manželství s osobou české národnosti jest třeba vzít pod ochranu*“, a to se samozřejmě týkalo i dětí. Tuto směrnici vydal ZNV v Praze 12. června 1945.⁹⁹ Problém u této směrnice a konkrétním postupu při odsunu nastal ve chvíli, kdy se prokázalo, že německý manžel byl členem NSDAP, gestapa, SS, anebo podléhal trestnímu stíhání podle retribučních dekretů prezidenta o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů. Když těmto osobám byla prokázána vina, byly automaticky zařazeny do odsunu. To se ale nevztahovalo na manželku a děti. Pokud však uvedla, že se považuje za Němku, podléhala odsunu také.¹⁰⁰

Důležitým zdrojem informací ke konkrétní situaci na Ašsku mi byly dvou fondy SOkA v Chebu, a to Fond 367 MNV Aš 1945 – 1990 a Fond 251 ONV Aš 1945 – 1960.

5. 3. 1. Tábory uprchlíků, sběrné a internační tábory

V Aši existovalo několik sběrných středisek a táborů, které shromažďovaly Němce určené k odsunu. Jejich správu po odchodu americké armády zajišťovaly čs. orgány. Tyto tábory vedly evidenci, kterou předkládaly OSK a z té pak vycházely zprávy o pobytu či odchodu jednotlivých Němců.¹⁰¹ Do konce září 1945 uprchlický tábor v Aši spravovala 22. americká armáda. Přesto byly orgány národní správy již před předáním těmi, kdo se fakticky na chodu a správě podílely. Svědčí o tom dva dopisy od Správy internačního tábora v Aši ze dne 24. 9. 1945 pro OSK v Aši a Úřad VB v Aši.

První obsahuje žádost o propuštění strážných, kteří byli převzati OSK v Aši z Revoluční gardy, a to z důvodů krádeží věcí internovaných: peněz, hodinek, masových konzerv, dále užívání zabavených jízdních kol, bezdůvodné střelby v táboře nebo šikany internovaných. Strážní měli internované v noci budit a nutili je cvičit. Také kradli potraviny: brambory, mrkev, kapustu a ovoce. A protože strážní odmítali poslouchat rozkazy správce, navrhol je nahradit vojáky nebo pohotovostními oddíly NB.¹⁰²

Druhý dopis se týkal stavu tábora, žádalo se o započítání stavby baráků pro vězně, a to z důvodu vysokého stavu vězňů. Stav k tomuto dni byl 355 osob a již je nešlo ubytovat,

⁹⁹ ČERNÝ, Bohumil. *Češi, Němci, odsun: diskuse nezávislých historiků*. Praha 1990, s. 123.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 124.

¹⁰¹ SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 66, i. č. 468.

¹⁰² Tamtéž.

museli spát na seně v kolně. Světnice byly přeplněné a existovalo nebezpečí výskytu nakažlivých nemocí. Kuchyně také nepostačovala, a proto správce navrhoval dodání polní kuchyně.¹⁰³

Ministerstvo vnitra v Praze zaslalo ONV a OSK mezi kterými byla i Aš dopis, který se týkal převzetí 21 táborů od 22. amerického sboru. Výbory a komise je měly převzít do své správy k 1. 10. 1945 a to za součinnosti příslušného velitele SNB nebo úřadu národní bezpečnosti ve svém správním obvodu. Byly to tzv. D. P. camps. O tomto aktu měly být pořízeny protokoly, které měly obsahovat: 1. soupis osob internovaných v táboře, rozdělených podle zón, do kterých podle postupimského rozhodnutí mají být odsunuty, dále počty mužů, žen, dětí do 6 let a od 6 do 18 let, 2. počet budov v táboře a jeho celkovou kapacitu, 3. inventář tábora a 4. eventuální zásoby potravin¹⁰⁴

Protokol o převzetí tábora německých uprchlíků v Aši, dosud tzv. „DP camp Aš“ od 22. armádního sboru ze dne 1. 10. 1945. *Dle oběžníku MV ze dne 26. 9. 1945 č. 1922 – 26/9 – 45 – 1 – V/4 přejímá OSK v Aši od zástupců americké armády dnem 1. 10. 1945 tábor německých uprchlíků „ DP camp“ v Aši.* Příloha protokolu je datována k 3. 10. 1945 a obsahuje přesná čísla internovaných osob i s počty osob dle jejich umístění do jednotlivých okupačních zón Německa. V době předání zde bylo umístěno 781 osob, především žen a dětí. Největší část měla být odsunuta do ruské zóny. Tábor měl kapacitu 850 osob a byl bez zásob potravin. Celková situace ubytoven byla špatná. Měly rozbitá okna, chyběly stropy a podlahy byly děravé. Chyběly příkrývky a čisticí prostředky. Sprchy sice byly, ale stejně jako v celém městě netekla teplá voda. Kuchyně vydávala 2x denně černou kávu, v poledne a večer polévku a 2x týdně brambory a omáčku. Potraviny se odebíraly od místních obchodníků, ale na úvěr. Peníze tábor neměl, a tak OSK zároveň s hlášením žádala ZNV o povolení úvěru na stravu uprchlíků. Po převzetí tábora od americké armády jej střežil SNB v Aši.¹⁰⁵ Protokol o převzetí uvádím v příloze č. II.

Situace v zásobování a dávkách potravin pro Němce v táborech se měla řešit podle nařízení Ministerstva výživy v Praze z 13. 10. 1945. Správa tábora měla zajistit potraviny, které zůstaly po americké armádě a po jejich vyčerpání se měly rozdělovat potraviny podle dávek stanovených pro Němce. To určovala vyhláška ministerstva výživy ze dne 8. 9.

¹⁰³ SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 66, i. č. 468.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 67, i. č. 469.

1945, § 19 o dávkách na 5. přidělové období.¹⁰⁶ Ve vyhlášce byly přesně určeny potraviny a jejich množství, které měli uprchlíci dostávat. Příloha III.

Tábory navštívili během podzimu také zástupci Mezinárodního červeného kříže a na základě jejich stížností museli OSK nebo ONV, které je měly ve své správě, reagovat.

OSK v Aši reagovala dopisem ze dne 4. 12. 1945 na ministerstvo zdravotnictví v Praze.

Zpráva o poměrech v internačním táboře v ašském okrese a sběrných táborech.

Zjištění zdravotní závady vyplývající z těchto důvodů:

1. Přelidnění ašského okresu

2. Špatné komunikační propojení s vnitrozemím a z toho vzešly:

a) nedostatek potravin a z toho vyplývající nemoci z nedostatku vitamínů a lékařských potřeb

b) nedostatek uhlí, které stačí sotva na vaření

V táborech, kterých je 12, se vyskytuje záškrť a tyfus. Pro uprchlíky byla zřízena v Aši pomocná nemocnice v Angrově škole a ve větších táborech ošetřovny pro nemocné s lékařským dohledem.¹⁰⁷

V táborech byli umístěni také cizinci, na podzim 1945 zde bylo umístěno 93 osob z 18 států světa a to vyjma Němců.¹⁰⁸ Internační tábor byl v Aši jeden, ale sběrných táborů bylo několik: Askonas, Střelnice, Saská, Průmyslová a textilní škola, Gymnázium.

Pravidelně již od září 1945 předkládal internační tábor OSK a úřadu národní bezpečnosti v Aši zprávy o početním stavu. Hlášení obsahovala změny v početním stavu osob a byla podávána každý den.

Obsah: a) datum dodání do internačního tábora, důvody a vždy konkrétní osoba: jméno, narození, stav, povolání, bydliště

b) propuštění osob: na základě rozhodnutí vyšetřující komise nebo po odpykání trestu či z rozhodnutí okresního soudu

c) další změny ve stavu: z důvodu pobytu ve vazbě u okresního soudu v Aši či odchodu do internačního tábora v Plzni nebo v Karlových Varech

V závěru vždy následoval aktuální stav k datu hlášení: počet mužů, počet žen. Uvedu průměrné denní stavy z října 1945: 227, 231, 239, 359, 376, 388, 477 apod.¹⁰⁹

V internačním táboře byli umístěováni Němci na základě činů, které byly považovány za protistátní. Internováni byli na příkaz OSK nebo SNB a také na příkaz správce

¹⁰⁶ SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 66, i. č. 468.

¹⁰⁷ SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 67, i. č. 469.

¹⁰⁸ SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 66, i. č. 468.

¹⁰⁹ Tamtéž.

bezpečnostního úřadu. První internovaní byli již z května a června 1945 a šlo o členy SS, SA a NSDAP. Internováni nebyli jen lidé z Ašska, ale i z jiných částí ČSR, kteří zde byli zajištěni. Některé z důvodů, které vedly k jejich internaci: neoprávněné překročení hranice a styk na území říše s Němci, účast na protistátní činnosti, členství v NSDAP, SA, SS, přechovávání zbraní, ukryvání uprchlých nacistů, pokusy o krádeže, podezření z pašování, účast na demonstraci, podezření z vyzvědačství, pro perzekuci českých a cizozemských dělníků, neoznačení žlutou páskou na veřejném místě, drzé chování, nezdravení při hraní státní hymny atd.¹¹⁰ Ve většině případů byli internovaní ihned po rozsudku nebo vyšetření zařazeni do odsunu.

5. 3. 2. Odsun 1945

Již během léta a podzimu roku 1945 začal probíhat odsun. Ještě ne zcela organizovaný. První údaje o konkrétních číslech a konkrétní situaci se vztahují k transportům do Německa – americké zóny a jsou z období mezi 1. červencem až 15. zářím 1945. Obsahují seznamy uprchlíků transportovaných do Bavorska přes Cheb. Šlo o celkem 5 transportů. První 3 transporty čítaly osoby z okresu Aš a bylo do nich zařazeno celkem 386 lidí. Další 2 byly složeny z Němců, jejichž původní bydliště bylo v říši nebo na východě Evropy. Ty čítaly 111 osob.¹¹¹ Ve všech případech je uváděno, že jde o Němce dobrovolně odcházející do říše. Seznamy byly opatřeny jmény, datem narození a bydlištěm.

Další transporty Němců z okresu směřovaly do vnitrozemí na práci. Často do zemědělství. Jejich datace je v rozmezí 6. července až 1. října 1945. Šlo o 153 rodin z okresu s celkovým počtem 360 osob.¹¹²

Transporty do vnitrozemí, pokud nešlo o pracovní nasazení, byly také sestaveny z uprchlíků různých národností. Například Poláků nebo Maďarů. Ti byli transportováni do Plzně do sběrného tábora v dělostřeleckých kasárnách na Borech, a to během léta 1945. V seznamech se dochoval počet 68 polských a 83 maďarských jmen.¹¹³

Na pracovní nasazení do vnitrozemí byly Němcům vydávány cestovní listiny, které vydával Okresní úřad ochrany práce, pobočka v Aši. Němečtí textilní dělníci pracovali například u firmy „Textilag“ v Berouně a v Praze. Odjezd se uskutečnil 23. října 1945 a šlo o 72 osob.¹¹⁴

¹¹⁰SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 66, i. č. 468.

¹¹¹SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 67, i. č. 469.

¹¹²Tamtéž.

¹¹³SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 66, i. č. 468.

¹¹⁴SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 67, i. č. 469.

Během léta a podzimu došlo na Ašsku k několika transportům, ve kterých odcházeli Němci dobrovolně do Německa, a to do různých zón, na základě dohody Spojenců. Dochovaly se seznamy Němců odcházejících jak do americké, tak i anglické a ruské zóny.¹¹⁵

Během léta 1945 také docházely OSK žádosti cizích repatriačních misí ohledně zjištění počtu občanů jejich zemí, kteří se zdržovali v ašském okrese. Příklad odpovědi na takový dotaz Francouzů je hlášení ke dni 1. červenci, kdy je známý počet dvou Francouzů, dvou Belgičanů a pěti Holanďanů. Většina zajatců, kteří pracovali v ašských továrnách v době války, již odešla.¹¹⁶

Zjistit přesný počet osob na Ašsku, ať již české, německé či jiné národnosti, byl problém. Vedla se sice evidence ve sběrných i internačním táboře, dále měly o přesném počtu obyvatel jednotlivých měst i obcí vypovídat kmenové listy, ale přesná celková čísla chybí. Důležitým dokumentem je odpověď OSK v Aši na dotazník Zemského národního výboru v Praze ze dne 13. 8. 1945. Dotazník měl zjistit národní stav v okresech republiky.

I z něho je patrné, že čísla nemohla být přesná, protože obsahuje informaci, že pokud není OSK schopna uvést přesná čísla, může uvést odhad a označit jej písmenem p.

Početní stav obyvatel okresu v den zrušení německé okupace (ašský okres 20. 4. 1945): 54 263 a k 15. 8. 1945 - 53 153 osob.

Z toho k 20. 4. 45 národnosti české p. - 30 a k 15. 8. 45 p. - 850 osob.

Z toho k 20. 4. 45 národnosti německé - 54 233 a k 15. 8. 45 - 52 303 osob.

Z toho Němců, kteří byli před 29. 9. 1938 státními občany německými k 20. 4. 45 - 12 618 a k 15. 8. 45 - 11 278.

Úbytek Němců od 20. 4. 45 do 15. 8. 45 p. - 1 930. Z toho - 1 342 bylo před 29. 9. 1938 občany Německa. Z nich již úředně odsunuto - 1 140.

Přírůstek Čechů od 20. 4. 45 do 15. 8. 45 - 820 osob.¹¹⁷

Pro odsun v roce 1945 se vedla na OSK evidence, která obsahovala hlášení jednotlivých obcí (MSK) v okresu Aš a týkala se příprav. MSK reagovaly na dopis OSK ze dne 17. 8. 45 ve věci odsunu Němců a Maďarů z ČSR. K zjednáání předpokladů pro zařízení systematického odsunu německého obyvatelstva a osídlení pohraničních okresů, komise žádala o rychlé zodpovězení těchto otázek jednotlivými obcemi:

- 1) Počet obyvatel obce dle stavu k 1. 1. 45 (z toho Čechů), dále dělení na muže/ ženy a děti
- 2) Počet obyvatel ke dni odpovědi (z toho Čechů), dále dělení na muže/ženy a děti

¹¹⁵SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 66, i. č. 469.

¹¹⁶SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 66, i. č. 468.

¹¹⁷SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 67, i. č. 469.

3) Kolik je v obci zajištěných kolaborantů a škůdců národa

4) Kolik Němců je v koncentračních táborech

Údaje měly být zaslány na OSK v Aši co nejdříve.¹¹⁸

Hlášení o stavu obyvatelstva se ale ze všech obcí nedochovala a mají různá data.

Například z obce Friedersreuth - Pastviny ke dni 1. 1. 45: celkem 712 Němců a 0 Čechů, k 17. 8. 45 956 Němců a 7 Čechů a k 1. 2. 46 737 Němců.

Grün – Doubrava: k 1. 1. 45 583 Němců a 0 Čechů, k 13. 9. 45 646 Němců, 4 ve vězení v Aši a 0 Čechů.

Dolní Reuth – Dolní Paseky: k 1. 1. 45 464 Němců a 0 Čechů, k 24. 8. 45 624 Němců a 0 Čechů.

Horní Reuth – Horní Paseky: k 1. 1. 45 225 Němců a 0 Čechů, k 28. 8. 45 305 Němců a 8 Čechů.

Roszbach – Hranice: k 1. 1. 45 4 449 Němců a 6 Čechů, k 10. 9. 45 5 187 Němců a 97 Čechů. Zajištěno 15 kolaborantů a škůdců národa a v koncentračních táborech 28 Němců.

Následují hlášení ještě z dalších 8 obcí, kdy k 1. 1. 45 byl celkový počet Němců 4 880 a Čechů 14. Ke dni hlášení se změnil počet na 7 736 Němců a 57 Čechů.¹¹⁹

Ne vždy jsou uvedeny údaje k 1. 1. 45 a tak se lze pouze domnívat, že počty Němců spíše stoupaly.

Některé z obcí okresu také postupně kvůli vysídlení Němců zanikaly. Což byl případ Mähringu (Újezd) nebo Ottengrünü (Otov).¹²⁰

Dalším důležitým zdrojem informací je hlášení o osídlování a odsunu Němců ze dne 9. 11. 1945 vypracované OSK. Uvádí situaci v odsunu Němců a osídlování politického okresu Aš. Celkový počet Čechů k tomuto dni byl 3 636, usedlých Němců 38 020 a uprchlíků 9 726.

Největším problémem okresu byl v první řadě odsun uprchlíků, šlo především o staré lidi nebo děti, tedy síly z 95% neproduktivní. Je zde údaj, který uvádí, že jen výživa těchto osob stojí okres měsíčně 2 miliony Kč a na jedno zásobovací období se spotřebuje více jak 50 tun chlebové mouky. *„Město je přelidněné a jeho zásobovací situace vlivem již uvedených skutečností je velmi napjatá. Poněvadž město leží přímo na hranicích naší republiky, hrnou se sem také zajatci propuštění ze zajateckých táborů v Německu a též repatrianti. Osídlování je v okrese, stejně tak jako v jiných, improvizované. Je zde potřeba*

¹¹⁸SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 67, i. č. 469.

¹¹⁹SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 67, i. č. 468.

¹²⁰KOLEKTIV AUTORŮ. *Obce Ašska v proměnách času*. Aš 2008.

a to velice, kvalifikovaných sil jak na úřadech, tak ve zdejším průmyslu. Jakmile bude vyřešen problém odsunu Němců, začne práce na úkolech osídlení na základě přesných plánů, které jsou již z velké části hotovy.“¹²¹

Konkrétní situace při odsunu zajímala i prezidenta Beneše. Dne 13. 11. 1945 přijal na Hradě představitele pěti nejzápadnějších okresů republiky. Mezi nimi byl i ašský. Jeho zástupcem byl předseda OSK Dr. Vratislav Netrval a 1. místopředseda OSK Rudolf Gottlieb. Prezident uvítal hosty a ocenil jejich těžkou práci, kterou označil jako nanejvýš odpovědnou. Mimo jiné řekl: „*Vůbec celá ta akce, jak ji nyní podnikáme a jak všechno zařídíme s odsunem Němců, je důležitosti historické. Děkuji Vám, za Vaši dosavadní práci a prosím, abyste tlumočili svým spolupracovníkům a všem Čechům ve vašich okresech, aby věřili v úkol, který jsme na sebe vzali a chovali důvěru, že bude proveden a musí být proveden.*“¹²²Dále probíhal volný rozhovor, ve kterém si prezident vyžádal informace z jednotlivých okresů. Beneš zástupce okresů dále upozornil, že otázka odsunu Němců je definitivně rozhodnuta, a to jak z hlediska mezinárodního, tak i československého a je třeba jej provádět formou lidskou a slušnou. Připomněl snahy své i jiných našich politiků před Mnichovem o to, aby byla naše republika státem všech národností a proti tomu snahy německých činitelů o její rozvrácení a zničení. A to dle něj vede k jedinému závěru, že odsun Němců je nezbytnou nutností. Předseda OSK při této příležitosti sdělil prezidentovi, že pozemek, kde Beneš překročil české hranice v roce 1915, aby za I. světové války zahájil práci pro národ v cizině, byl vyvlastněn. Město jej chce upravit na park a požádal prezidenta, zda smí být pojmenován jeho jménem. Beneš odpověděl: „*Ale už ho nesmíte nikdy dát Němcům!*“¹²³

V dokumentech z tohoto roku se objevují žádosti několika typů. Někteří Němci žádali o dobrovolný odsun a s tím bylo spojeno i potvrzení, že jde o antifašisty, protože v tomto případě měli možnost vzít si s sebou všechny věci dle platných celních předpisů.¹²⁴

Dobrovolně vystěhovaní Němci podávali žádosti, kde byl přiložen i seznam věcí, které chtěli s sebou. To povoloval konfiskační a bytový referát a komise stejného jména.

Na základě lékařského osvědčení byl v některých případech povolen i odvoz postelí pro odsunuté, a to i bez statutu antifašisty.¹²⁵

¹²¹SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 67, i. č. 468.

¹²²SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kniha 1 Zápisy ze schůzí OSK 1945/1946.

¹²³Tamtéž.

¹²⁴SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 110, i. č. 494.

¹²⁵SOkA Cheb, Fond č. 367 MNV Aš 1945 - 1990, kart. N 87, i. č. 276.

Potvrzení antifašisty bylo též důležité pro ty Němce, kteří žádali o zachování československého státního občanství a tím o zachování svého majetku před konfiskací. V těchto případech OSK v Aši rozhodovala podle § 1 odst. 4 dekretu prezidenta republiky ze dne 25. 10. 1945, č. 108 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy. Častým rozhodnutím bylo, že podmínky pro konfiskaci podle § 1 odst. 1 č. 1, 2, 3 jsou dány, a proto se jeho, její majetek konfiskuje. Následoval soupis majetku a jeho popis, např. dům s pěti byty, č. p. zapsaný ve vložce č. pozemkové knihy pro katastrální území Aš, jakož i veškerý jeho nebo její majetek, pokud podle § 2 odst. 1 dekretu není vyloučen z konfiskace.¹²⁶

Odůvodnění bylo na rubu výměru a bylo to razítko s uvedením, že majitel je německé národnosti, nebojoval proti nacismu a z důvodů politických netrpěl nacistickým útlakem. Proti tomuto rozhodnutí se mohl dotýčný odvolat k ZNV odvoláním u OSK do 15 dnů od doručení výměru. Součástí rozhodnutí bylo i další razítko s textem: Tento výměr nabytí platnost a ručně dopsané datum.¹²⁷

Antifašistickou minulostí Němců se tedy bylo nutno zabývat nejen při konfiskacích, ale také při žádostech o zachování československého občanství v případě, pokud nechtěli být Němci odsunuti.

5. 3. 3. Antifašisté

Každý, kdo chtěl obdržet z jakýchkoliv důvodů potvrzení antifašisty, musel vyplnit dotazník. Ten byl předtištěný, měl dvě strany a byl v českém jazyce. Žadatel musel dost podrobně vyplnit veškeré údaje o své osobě včetně národnosti, vzdělání a povolání. Dále informace o své službě v čs. nebo německé armádě, včetně hodnosti a doby služby a místa bojového nasazení. Nesměly zde chybět údaje o členství v politických stranách a to, zda byl před 10. 10. 1938 členem SdP, od kdy, kde a jakou zastával funkci. Dále, zda byl po 10. 10. 1938 členem jiné nacistické strany, od kdy, kde a jakou zastával funkci. Zda byl před 10. 10. 1938 členem antifašistické strany nebo proletářské organizace, které a kde nebo zda byl členem odborové organizace. Měl prokázat antifašistickou činnost od 10. 10. 1938 až do osvobození a uvést, jestli byl pronásledován a trestán za svoji antifašistickou činnost, kdy, jak a jaké doklady nebo svědky může uvést.¹²⁸

¹²⁶SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 110, i. č. 494.

¹²⁷Tamtéž.

¹²⁸SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 110, i. č. 494.

Dotazníky jsou datovány od srpna 1945 do dubna 1946. Žadatelé jako svoji antifašistickou činnost uváděli například: podporu válečných zajatců, kteří pracovali v ašských továrnách a to potravinami, oděvy nebo cigaretami, nečlenství v SdP a NSDAP, tajné poslouchání cizích rádií a přinášení informací zajatcům, pašování letáků, psaní hesel na stodoly, zásahy proti pašování zbraní nacisty před válkou přes hranice spolu s českými finančními strážníky a četnictvem nebo komplikace v německé armádě za to, že dobře zacházeli s ruskými zajatci.¹²⁹ Bezpečnostní referát OSK v Aši na základě předloženého dotazníku provedl šetření a pokud neshledal nic závadného, vyzval obyvatelstvo Aše vyhláškou, že nedojde-li do 14 dnů k námitkám proti jmenovaným, jejichž jména byla součástí výzvy, budou vyhlášeni za antifašisty. Námitky se měly podávat prostřednictvím MSK. Seznam budoucích antifašistů obsahoval jejich jména, datum a místo narození, zaměstnání a bydliště. V případě, že nedošlo k námitkám, získal žadatel statut antifašisty.¹³⁰

Při dobrovolném vystěhování byli tedy antifašisté oproti ostatním Němcům ve výhodě. Povolení k vystěhování jim vydávala OSK. Opět šlo o předtisk, kde byly vypsány všechny osoby, a součástí byl text: „*Výše uvedené osoby jest považovati za antinacisty (antifašisty) ve smyslu odst. 8 oběžníku ministerstva vnitra ze dne 24. 8. 1945, č. A – 4600 – 16/8 – 45 ref. A úpravě československého státního občanství podle ústavního dekretu č. 33 1945 Sb. a jejich majetek je tedy vyňat z konfiskace podle § 1, č. 2 dekretu prezidenta republiky ze dne 25. 10. 1945, č. 108 Sb. jsou tedy oprávněni vyvézt veškerý majetek, pokud jeho vývoz je dovolen podle platných devizových a celních předpisů.*“¹³¹

V Aši také vznikl záhy Antifašistický spolek a mezi jeho zakládající členy patřili například František Honig nebo Arnold Janda a z jejich dotazníků lze vybrat konkrétní údaje, které uváděli a které vedly k následnému potvrzení za antifašisty. Oba muži byli občané města Aš. Honig byl v německé armádě, bojoval v Rusku a tam byl zajat. Byl členem KSČ, členem Svazu přátel SSSR a víc než rok byl za svou komunistickou činnost vězněn v koncentračním táboře v Dachau a Flossenbürgu. Janda byl také členem KSČ i Svazu přátel SSSR. Bojoval jako dobrovolník v občanské válce ve Španělsku proti fašismu, dále jako čs. legionář ve Francii, kde byl zajat Němci a 12 měsíců internován v zajateckých táborech ve Francii a Rakousku. Odtud byl převezen do koncentračního tábora v Dachau, kde přežil až do jeho osvobození Američany.

¹²⁹ SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 110, i. č. 494.

¹³⁰ SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 63, i. č. 466.

¹³¹ Tamtéž.

Antifašisté z Ašska byli také vězněni v Buchenwaldu nebo Mauthausenu, dále ve věznicích v Chebu, Zwickau, Plauen a Karlových Varech.¹³²Obyvatelé Ašska, antifašisté, které sdružoval Antifašistický spolek, byli ti, kteří se vyjadřovali k dalším žádostem svých spoluobčanů. Později ze spolku vznikl Okresní antifašistický výbor v Aši.

Jedním z nařízení, která se ihned po osvobození vztahovala na Němce, bylo i odevzdání rádiových přijímačů. A i zde měli antifašisté výjimku, mohli žádat o jejich navrácení. Dalším bylo nařízení, že musí Němci nosit na veřejnosti žlutou pásku, i v těchto případech žádali, aby ji nemuseli oni, ani jejich rodinní příslušníci nosit.¹³³Němcům hrozilo také vystěhování z bytů, a tak vznikaly bytové listy antifašistů – adresáře, které obsahovaly seznamy bývalých členů KSČ a německé sociální demokracie, aby vystěhování nebyli. Tyto listiny byly opatřeny razítkem zabezpečovacího odboru německého majetku okres Aš a také razítkem Okresního antifašistického výboru Aš.¹³⁴

Na OSK v Aši také přicházely dotazy z jiných OSK (ONV) či MSK (MNV) nebo i ze zajateckých táborů, ve kterých se úředníci dotazovali na antifašistickou minulost osob, majících původní bydliště na Ašsku.

Němečtí antifašisté mohli žádat o zachování československého státního občanství dle § 2 dekretu 33/45 Sb. I o tom byly vedeny seznamy. V některých případech se objevovaly ručně dopsané poznámky úředníků o tom, že se žadatelka provdala za československého státního občana, a tak je její žádost bezpředmětná, občanství dostává automaticky, nebo že je žádost zamítnuta, protože nemá statut antifašisty a také zamítnuto z důvodu, že jde o říšskoněmeckou příslušnici, či příslušníka.

Osvědčení B znamenalo pro žadatele, že obdrželi tzv. zatímní občanství československé a dál se bude rozhodovat. Žadatelé se často dočkali odpovědi, že při přešetřování jejich žádosti o uznání charakteru antifašisty bylo zjištěno, že u nich nejsou splněny předpoklady uvedené v dekretu prezidenta republiky č. 33/1945 Sb. a z toho důvodu jim byla žádost zamítnuta. Pokud nebyli s výsledkem spokojeni, mohli se odvolat do 14 dnů k přešetřovací komisi při OSK v Aši.¹³⁵

Existuje mnoho takových rozhodnutí a odvolání. K častým argumentům při odvolání patřilo například nečlenství v nacistických organizacích, pomoc zajatcům a cizím dělníkům nebo neprovinění proti národu českému ani slovenskému.¹³⁶

¹³²SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 110, i. č. 494.

¹³³SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 110, i. č. 495.

¹³⁴Tamtéž.

¹³⁵SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 63, i. č. 466.

¹³⁶SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 63, i. č. 467.

Vydávání potvrzení pro německé antifašisty se dle některých vleklo a jejich kladné vyřízení jim přinášelo některé výhody. Proto se objevovaly i dopisy, které nabádaly OSK k rychlejšímu postupu při vyřizování. Jedním je také dopis ze dne 2. 5. 1945 adresovaný OSK v Aši. Zajímavé je, že v té době ještě nebyla OSK oficiálně ustanovena. Autorem byl Okresní výkonný výbor KSČ v Aši., „*Je nutné konečně vyřešit otázku antifašistů v okrese, je to snad poslední okres, kde není vyřízena. Denně jsou antifašisté, protože nemají označení nebo legitimace, dávání do transportu na práci do vnitrozemí. Za antifašisty byli na okrese uznáni pouze ti, kteří byli v koncentračních táborech a na ostatní se nehledí.*“¹³⁷

Během udělování potvrzení došlo několikrát ke změnám a opětovnému přezkoumávání.

Z druhé strany je naopak dopis, který je také adresován OSK v Aši, ze dne 5. 12. 1945.

Ředitelství měšťanské školy v Aši žádá o zastavení výdeje antifašistických osvědčení na určitou dobu. „*Ředitelství měšťanské školy žádá, aby do doby, než budou na zdejší školu přikázány nové síly, bylo zastaveno až do odvolání vydávání antifašistických osvědčení, protože třídy již dovršily počet žactva, který bude dále překračován pouze žáky československého státního občanství.*“¹³⁸

Od konce okupace totiž do ašské školy chodily společně děti ašských Němců a dosídlenců či reemigrantů a vyučovalo se zde česky. Tím docházelo k situacím, že do třídy s malými českými dětmi byli umístěni i ti Němci, kterým bylo například 13 let. Na to ve svém vyprávění vzpomíná paní Waltraud, dcera německého specialisty, který zde se svou rodinou zůstal.¹³⁹

Antifašisté se tedy po získání osvědčení dělili na dvě skupiny a to ty, co žádali o dobrovolný odsun do Německa a ty, co chtěli zůstat v ČSR a žádali o československé státní občanství nebo zde byli ponecháni na žádost národních správců firem jako specialisté. Ti co zůstávali, měli pro identifikaci zelené legitimace.¹⁴⁰

Vyřizování osvědčení antifašistů pokračovalo ještě dále v roce 1946, kdy proběhla největší vlna odsunu jak na Ašsku, tak v celé ČSR.

5. 3. 4. Němečtí specialisté

Dalším typem žádostí byly ty, které žádaly o ponechání německých zaměstnanců v ČSR. Velké množství je jich datováno k podzimu 1945. V Aši bylo mnoho textilních továren a jejich národní správci adresovali své žádosti OSK na základě oběžníku č. 28

¹³⁷SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 63, i. č. 466.

¹³⁸SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 63, i. č. 467.

¹³⁹Rozhovor s W. Č. dne 1. 3. 2013 Aš.

¹⁴⁰SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 110, i. č. 494.

Hospodářské skupiny textilního průmyslu a udávali počty německých specialistů, dělníků a mistrů, kteří byli v provozu nutně zapotřebí. Žádali, aby tyto osoby byly prozatím ponechány v ČSR.¹⁴¹ Většinou šlo o inženýry, strojní mistry, vedoucí, kalkulanty a odborné dělníky. Ve svých žádostech uváděli například důvody, že by tito významní pracovníci/odborníci, posílili budování soutěžních průmyslů v cizině. Chtěli zde ponechat německé odborníky do doby, než dojde k zapracování českých nebo slovenských zaměstnanců. Zachoval se i dopis na Ministerstvo vnitra v Praze ze dne 26. 9. 1945, který byl adresován přímo ministrovi Noskovi. „*Vážený pane ministře, několikrát jsem žádal Vaše ministerstvo a Vy sami jste nám správcům udělali tuto nabídku, že veškerí němečtí odborníci v průmyslu, které lze pokládat za nepostradatelné, si máme zajistit pro práci v podniku, aby nám nebyli odňati. Tuto zprávu – hlášení, jsem už několikrát podal, ale do dnešního dne jsem nedostal potvrzení na tyto německé odborníky. Myslím, že by bylo v zájmu naší republiky, aby část německých odborníků zde zůstala, protože takoví odborníci jako tito se nenajdou. Musím se na Vás obrátit, protože zde v pohraničním území jsou zatýkáni Němci, kteří nikomu nic neudělali a jsou opravdovými odborníky, které naše podniky mohou postrádat. Stávají se případy, že tito Němci utíkají přes hranice strachy před zatčením a svoje odborné znalosti uplatňují u jiných konkurenčních států. Žádám Vás, abyste nám nechal následující odborníky německé národnosti pro práci v podniku. Již 2 x se mi stalo, že mi odborníci utekli do Německa a již se nevrátili. Jako spěšně bych žádal o zajištění s okamžitou platností o tyto dva odborníky, o které mám strach, že mi budou odňati. Rudolf Schlegel, narozen 1901, mistr a Karel Hüttl, narozen 1901, vedoucí oddělení prýmků a vánočních ozdob. Doufám, že mé žádosti vyhovíte a nebude se odkládat, jelikož se v republice nacházejí pouze dvě továrny tohoto druhu.*“¹⁴²

Další žádosti v podobném duchu byly adresovány OSK v Aši. Národní správci zde uváděli jako důvody zachování velkého počtu německých odborníků například to, že všechny pokusy získat nějaké československé odborné síly se nepodařily, a proto je nutné zachovat speciální německé síly dle předložených seznamů v ČSR v zájmu prosperity podniků a pro pozdější zapracování čs. sil. Upozorňovali také, že ty Němce, kteří byli za okupace nacistickými funkcionáři, již propustili.

U všech žádostí směřujících k OSK byly seznamy konkrétních osob s jejich profesemi a je patrné, že s nimi OSK pracovala, protože je v nich často škrtnáno červenou tužkou. Škrtnutých se ponechání netýkalo a ve většině případů šlo o majitele, jejich manželky či

¹⁴¹SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 48, i č. 392.

¹⁴²SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 48, i č. 393.

děti.¹⁴³Na žádosti bylo užíváno starých německých firemních papírů s hlavičkami a vždy bylo doplněno ručně nebo razítkem – „*Používá se do vypotřebování*“ nebo „*Spotřeba starých tiskopisů*“ a také – „*Německý text neplatný*“. V některých případech se psalo na druhou, prázdnou stranu.¹⁴⁴

Němečtí zaměstnanci se dle tehdejších platných předpisů dělili do III. skupin:

I. vedoucí a mistři = nepostradatelní

II. odborní dělníci a mistři mimo vedoucí místa = momentálně nepostradatelní

III. zaměstnanci, kteří mohou být kdykoliv vyměněni za československý personál¹⁴⁵

OSK vybírala a škrtila některé z profesí. Tím je vyřadila ze specialistů a byli zařazeni do odsunu. Šlo například o domácí dělníky, pomocníky nebo administrativní pracovníky. Jak už bylo uvedeno výše, vyškrtnuti byli vždy majitelé a jejich rodiny. A také pokud bylo u jejich jména uvedeno: byl členem NSDAP.

Jednou z německých rodin, která tu zůstala proti své vůli, byla i rodina paní Waltraud. Té bylo tehdy 13 let. Otec pracoval jako stávkař v jedné z mnoha textilních továren na Ašsku a byl odborně vzdělaný. Rodina dostala celkem dvě výzvy k odsunu, ale vždy zasáhl národní správce továrny a otce neuvolnil. Zbytek rodiny z matčiny strany byl odsunut do Bavorska.¹⁴⁶Tímto způsobem, zde na Ašsku zůstalo mnoho německých rodin, protože se nedařilo zajistit do výroby v textilních továrnách dostatek českých nebo slovenských zaměstnanců.

Dalším typem žádostí od Němců byly ty, které žádaly o zachování československého státního občanství podle § 2 odstavce 2 dekretu prezidenta republiky 33/45 Sb. nebo o vrácení československého státního občanství. Ty byly od Němců, kteří zde chtěli zůstat. I zde existovaly předtisky, kde žadatelé podrobně prokazovali potřebné údaje. Dochovala se také žádost Joachima Zedtwitze z Neuberka (Podhradí), ze dne 3. 10. 1945, který patřil do rodu Zedtwitzů a těm patřilo Ašské panství od 14. století do vzniku ČSR.¹⁴⁷

Snažil se prokázat, že během okupace i před ní pomáhal československým občanům při útěku před nacisty. Existovalo mnoho svědků, kteří tuto jeho činnost prokázali, přesto mu nebylo občanství vráceno. Zedtwitz se několikrát odvolával, až rozhodl Nejvyšší správní soud v Praze dne 4. 2. 1948 v jeho prospěch. Bylo to těsně před únorovým převratem. Zedtwitz na základě této události odešel v létě toho roku do emigrace v Německu a po celý

¹⁴³SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 48, i. č. 392.

¹⁴⁴Tamtéž.

¹⁴⁵SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 48, i. č. 393.

¹⁴⁶Rozhovor s W. Č. dne 1. 3. 2013 v Aši.

¹⁴⁷SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 43, i. č. 386.

zbytek svého života odmítal označení státní příslušnosti německá a v dotaznících o státní příslušnosti uváděl: „*Proti vůli německá.*“¹⁴⁸

5. 3. 5. Odsun 1946

Organizace příprav odsunu pokračovala a trvala do prosince 1945. Tehdy vláda vydala Ústřední směrnici k provádění odsunu. Byl zřízen zvláštní Úřad pro odsun Němců při ministerstvu vnitra.¹⁴⁹

Rok 1946 byl hlavním rokem odsunu na Ašsku, v tomto roce došlo k početně největšímu odchodu Němců. V lednu a únoru byla přechodně uzavřená hranice pro vystěhování. Leden 1946 byl také termínem k podání žádostí o ponechání německých specialistů. Konkrétně do 24. 1. 1946, pokud se žádost opozdila, byl konec. Žádali národní správci továren a firem. V některých případech i o zachování až 300 zaměstnanců, nutných pro chod provozu.¹⁵⁰

Také se objevovaly žádosti Němců o dřívější odsun a tím o zařazení do dřívějšího transportu. Ale vše již mělo svůj jasný plán.

V případě, že žádal sudetský Němec o udělení státního občanství, zůstával v Aši až do konečného vyřízení.

Během roku 1946 proběhlo z Ašska 25 transportů a to v době od 1. 3. do 19. 11. 21 transportů do americké zóny a 4 transporty do ruské zóny.¹⁵¹

Před každým odsunem, tedy konkrétním transportem, dostali Němci svolávací lístky, které byly předtištěné jak v němčině, tak i v češtině. Zde byly vyplněny veškeré informace o odsouvaných a přesné poučení k organizaci odsunu. Sloužily pro celou rodinu.

Na přední straně byl datum, kdy se mají osoby dostavit na shromaždiště Askonas za účelem odsunu do Německa a následovalo poučení o zavazadlech a množství peněz, které lze vyvést. Zavazadlo mělo omezenou váhu – do 70 kg a bylo přesně určeno, co lze vzít sebou. Povoleny byly potraviny, osobní a ložní prádlo nebo nejnutnější potřeby na vaření.

Další nařízení se týkalo zdejšího bydliště. Odsouvaní museli uhasit oheň, uzavřít plyn a vodu, dále uzavřít všechna okna a dveře. Bytové nebo domovní dveře pevně uzamknout a klíčovou díрку přelepit připojenou páskou se svým podpisem a přiloženým oznámením.

¹⁴⁸JIRÁSKOVÁ, Marie. *Stručná zpráva o trojí volbě: Milena Jesenská, Joachim von Zedtwitz a Jaroslav Nachtman v roce 1939 a v čase následujícím.* Praha 1996, s. 159.

¹⁴⁹BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948.* Praha 2002, s. 211.

¹⁵⁰SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 67, i. č. 468.

¹⁵¹Tamtéž.

Klíče od bytu měly být svázané a opatřené kartonem se jménem a adresou. Ty se odevzdávaly na shromaždišti. Tam se také odevzdávaly všechny cennosti. Neuposlechnutí výzvy nebo jednání odporující těmto nařízením, jako třeba poškozování, ničení či ukrývání věcí a majetku nebo napomáhání k takovému jednání, mělo být přísně pro všeobecnou výstrahu trestáno. Na druhé straně svolávacího lístku bylo razítko, kde odsouvaný stvrzoval svým podpisem, že byl řádně odbaven ve váze zavazadel i peněz a že nemá žádné stížnosti.¹⁵² A druhé razítko: Z ČSR odsunut – Aš a konkrétní datum.

Součástí bylo také poučení:

A) Které předměty nelze vyvézt a jejichž odevzdání je nařízeno vyhláškou ministerstva financí z 22/VI 1945 čj. 461/45 – IV/5 a dále není přípustné vzít sebou:

1. Hotové peníze v korunách či jiné měně, s výjimkou 500 RM na osobu
2. Vkladní knížky všeho druhu
3. Cenné hodinky a hodiny, fotoaparáty, radiopřijímače, psací a počítačací stroje apod.
4. Cenné koberce a kožešiny

Snubní prsteny vlastní pod zákaz nespádaly.

B) Každá osoba musela být řádně oblečena, obuta a měla mít přiměřenou přikrývku, jídelní misku a příbor.

C) Každá osoba musela mít sebou všechny osobní doklady: křestní list, domovský list, evidenční lístek, občanskou legitimaci a kmenový list pro domácnost.

D) Věci uvedené pod bodem A) měly být odevzdány na shromaždišti v balíčcích se seznamem a jménem a adresou majitele.

E) Po uzavření a zapečetění již nesměl být byt nebo dům otevřen bez souhlasu referenta OSK (ONV)

F) Vzdalování ze shromaždiště nebylo povoleno a bylo nutno poslouchat rozkazů příslušného velitele

G) Každá osoba byla povinna si obstarat před dostavením do Askonasu potraviny, které nepodléhaly zkáze, na lístky na 1 týden.

H) S kmenovými lístky se musely odevzdat i dlouhodobé lístky na mýdlo a brambory.

Následovala tabulka o několika kolonkách, např. evidence, průmyslová a bezpečnostní komise (reklamace), lékař – schopni, odlišování, finanční komise, bytová komise, kmenové lístky, celní prohlídka: zabaveno – VK, RM, Kč, osobní prohlídka: zabaveno –

¹⁵²SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aši 1945 – 1960, kart. 70, i. č. 468.

RM, Kč, ostatní věci. Počet členů, kusů zavazadel, celková váha – převážil. U všech kolonek byly podpisy zodpovědných úředníků.¹⁵³

Dokumentace každého odsunu byla vždy stejná. Základem bylo potvrzení, že od Národní banky v Chebu byla převzata částka pro odsun Němců. Například před první transportem bylo převzato 1 200 000,- RM. Tyto peníze přebírala Účtárna OSK v Aši a z nich byly odsouvaným Němcům vypláceny částky na cestu.¹⁵⁴

Součástí dokumentace ke každému transportu byl seznam osob opatřený razítkem OSK, později ONV, dále Potvrzení o vývozním celním projednání s celkovým počtem osob v rámci odsunu Němců a razítkem Celního úřadu v Aši a Zdravotním osvědčení.

Příklad VI. transportu ze dne 6. 5. 1946: Středisko: Askonas, Okres: Cheb.

„ V transportu jest 1 204 lidí podle předloženého jmenného seznamu. Všichni byli lékařsky vyšetřeni a nebyly u nich nalezeny žádné známky ani podezření z infekčního onemocnění epidemického charakteru. Jsou transportu schopni. Všichni byli odvěšiveni a poslední zaprášeni pudrem D. D. T. bylo provedeno 5. 5. 1946.“¹⁵⁵Doklad byl opatřen podpisy úředního lékaře, velitele sběrného střediska a německých lékařů. Ti byli většinou dva. Dále byl opatřen razítkem OSK v Aši. Celý dokument byl proveden ve čtyřech jazykových verzích, a to v češtině, angličtině, ruštině a němčině.

Další částí dokumentace byly seznamy skupin, do kterých byli odsunutí děleni. V každé skupině bylo 30 osob a u každé bylo uvedeno číslo, jméno, věk, pohlaví, národnost, zaměstnání, trvalé bydliště, místo odsunu a poznámka. Místa, kam byli Němci odsouváni, byla většinou konkrétní města nebo vesnice v Německu anebo také pouze německá spolková země. Často se objevují města v těsné blízkosti naší hranice, jako například: Selb, Hof, Bamberg, Weiden nebo Rehau.¹⁵⁶Ve všech případech šlo o obyvatele německé národnosti z okresu Aš.

Součástí bylo i potvrzení ke každé skupině s číslem odsunu, jménem, částkou, kterou obdržel a vlastnoručním podpisem odsouvaného. Během prvních odsunů, a to až do 4. 6. 1946 stvrzovali lidé převzetí 1 000,- RM na osobu a v pozdějších odsunech se již vyplácelo pouze 500,- RM.¹⁵⁷

Dále se evidovala potvrzení o převzetí cenností a peněžních částek a to zvláště RM a Kč. Mezi cenné předměty, které byly zabaveny během osobní prohlídky, patřily kromě peněz

¹⁵³SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aši 1945 – 1960, kart. 70, i. č. 468.

¹⁵⁴Tamtéž.

¹⁵⁵SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 70, i. č. 469.

¹⁵⁶SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 70, i. č. 468.

¹⁵⁷Tamtéž.

například stříbrné mince, zlaté řetízky, hodinky, kompas, brože, stříbrná pouzdra na cigarety, stříbrné příbory, náušnice nebo válečná vyznamenání.¹⁵⁸ Před odjezdem museli tedy Němci odevzdat hotovost jak v RM, tak i v Kč, cennosti a vkladní knížky na obě měny. O tom byl pořízen doklad s podpisem předávajícího, tedy odsouvaného a přijímajícího, tedy úředníkem OSK. Po každém transportu se vyhotovil seznam zabavených cenností a posílaly se Úřední státní pokladně v Praze. Vždy se stejným zněním: „*Žádáme o převzetí 1 kufru označeného Aš – V/1 (čísla rostla) s obsahem podle připojeného seznamu – pro Fond národní obnovy.*“¹⁵⁹ Následovalo razítko pokladny se dvěma podpisy úředníků OSK. V seznamu byl vždy uveden abecední seznam osob v odsunu i s adresou, dále vkladní knížky, měna v korunách a RM a v závěru součet peněz na vkladních knížkách v obou měnách. Celkem bývalo před odsunem zabaveno v průměru 2 -3 tisíce RM v hotovosti a 1 – 2 tisíce korun. Od 7. odsunu začaly částky klesat.¹⁶⁰

U dokumentace některých odsunů se dochovaly také seznamy zásob pro odsun. Například u 8. transportu ze dne 29. 5. 1946. Šlo o seznam potravin pro 1 204 osob, německých příslušníků na 3 dny. Součástí celkového počtu bylo i 134 dětí do 6. let. Na seznamu byla pšeničná mouka, umělé jedlé tuky, sušená zelenina, cukr, kroupy, kávovina, koření, mouka na pečivo, chleba, sůl, brambory a mléko. Zásoby předával velitel transportu.

Součástí každého transportu bylo i celkové hlášení o početním stavu, kdy se odsunutí dělili do skupin dle pohlaví a také dle věku. Uváděl se počet do 6. let, do 12. let a dospělí.¹⁶¹

Některé transporty obsahovaly i vozy pro nemocné, jako například 19. transport, který směřoval do ruské zóny ze dne 23. 8. 1946. Byl opatřen předtiskem v češtině a ruštině, kde byli nemocní řazeni do několika kategorií: I. Duševně choří, II. Slabomyslní, III. Trvale nemocní, IV. Dočasně nemocní v ošetřování, V. Staří lidé, neschopní normálního odsunu a závislí na pomoci druhých, VI. Slepí, VII. Hluší a němí, VIII. Neschopní pohybu pro poranění. Součástí předtisku byla tabulka, kde byl přesně dle výše uvedených kategorií vyplněný konkrétní stav v tomto odsunu a vše bylo potvrzeno razítkem ONV v Aši a úředním lékařem.¹⁶²

O odsunu předkládala OSK (ONV) v Aši hlášení do Prahy. Dochoval se koncept ze dne 17. 7. 1946, který reagoval na dopis Ministerstva vnitra ze dne 12. 6. 1946 ve věci odsunu Němců z okresu Aš. Zde byla OSK vyzývána k předložení zprávy o vypracování osobního

¹⁵⁸SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart.69, i. č. 468.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 70, i. č. 468.

¹⁶¹Tamtéž.

¹⁶²SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 67, i. č. 466.

a časového plánu odsunu, kdy za toto byl osobně zodpovědný předseda a odsunový referent OSK. V konceptu se uvádí konkrétní stav německého obyvatelstva v okrese k 1. 7. 1946 a to bylo 19 128 osob. Podrobně je zde rozvedeno, o koho jde. Zda jsou to němečtí specialisté, pracující zemědělci, osoby mající podanou žádost o státní občanství nebo antifašisté. Tyto skupiny zatím odsunu nepodléhaly. Bylo jich celkem 13 578. Zbývajících 5 500 bylo doporučeno k odsunu a byl předložen plán jejich zařazení do 14. až 17. odsunu během července 1946. Koncept dokonce uváděl odhad zamítnutých žádostí o čs. státní občanství a dále předpokládal následné odsunutí dalších 7 197 osob v 18. – 23. transportu. Předpokladem bylo, že tím bude odsun Němců z okresu dokončen a zbudou jen držitelé zelených legitimací a jejich rodinní příslušníci.¹⁶³ Přesné znění konceptu v příloze č. 4.

Dobový souhrn odsunu z roku 1946 chybí, ale dochoval se údaj z 31. 3. 1959, který uvádí zprávu o odsunu Němců na okrese Aš., *Trvání celé akce: od 1. 3. 1946 do 19. 11. 1946 Střediska odsunu: sběrný tábor na pozemku hotelu Střelnice Aš a továrny Askonas Aš, třída Pohraniční stráže. Způsob odsunu: celkem 25 transportů. Z toho:*

22 transportů po 40. skupinách á 30 osob

2 transporty po 20. skupinách á 30 osob

1 transport po 22. skupinách á 30 osob

Zóny: 21 transportů do americké zóny

4 transporty do ruské zóny a 1 kombinovaný (7 skupin do ruské zóny a 15 skupin do americké zóny)

Počet odsunutých během těchto odsunů:

do ruské zóny: 5 010 osob

do americké zóny: 23 250 osob

*Odsunutých celkem: 28 260 osob.*¹⁶⁴

Osoby pro odsun se také v některých případech přešetřovaly. Ředitelství Národní bezpečnosti v Praze zaslalo dne 9. 11. 1946 ONV v Aši dopis ve věci Henleinové Emilie – manželky Konráda Henleina, kde uvádělo, že nemá námitek proti odsunu. Emilie Henleinová, rozená Geyerová se narodila 22. 8. 1904 v Aši a byla manželkou bývalého župního vedoucího strany NSDAP Konráda Henleina. V té době byla ve vazbě krajského soudu trestního v Praze – Pankráci. Dle ředitelství NB měla být odsunuta spolu s jejich dětmi, které byly zajištěny v ašském správním obvodu a v součinnosti ONV Aš. To ale provést nešlo, protože jejich děti, 7 letá Gerlinda a Ostrud, 12 letý Horst a 15 letá Ingrid,

¹⁶³SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 67, i. č. 466.

¹⁶⁴SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 67, i. č. 468.

byly již odsunuty společně s jejich babičkou Ernestinou Geyerovou do Německa, americké zóny, již 6. 5. 1946. ONV vyzvalo ředitelství NB v Praze, aby dopravilo Henleinovou do sběrného tábora Askonas nejpozději do 18. 11. 1946 s tím, že bude zařazena do posledního transportu z Aše, který odjížděl 19. 11. toho roku.¹⁶⁵

Na OSK (ONV) v Aši existovala kartotéka odsunu, tu tvořily lístky na tvrdém papíru, velikosti malého sešítka. Byly předtištěny na jedné straně a vyplněny na psacím stroji. Obsahovaly jméno a příjmení, datum narození (někdy uveden pouze rok), zaměstnání, bydliště, datum odsunu a oblast (zóna). Případně jméno manželky, její věk a totéž u dětí.¹⁶⁶

5. 3. 6. Odsun 1947

Hlavní fáze odsunu byla ukončena v roce 1946, přesto ještě v dalších dvou následujících letech z Ašska odcházeli Němci. Většinou šlo o dobrovolné odchody rodin antifašistů a také o německé specialisty.¹⁶⁷ Evidence byla vedena jako dobrovolné odsuny a jednotlivé složky obsahovaly žádost, vyjádření domovské obce, pobočky oblastní úřadovny státní bezpečnosti v Aši a někdy i vyjádření podniků. Následovalo povolení ONV v Aši, kde bylo uvedeno místo vystěhování a termín, během kterého k němu dojde.

Jako účel cesty bylo uváděno dobrovolné vystěhování. Při překročení hranice se osoby prokazovaly tímto potvrzením, legitimací a fotografií. Potvrzení se vydávalo za poplatek 50,- Kč a v roce 1948 již za 100,- Kčs. Pokud bylo dodatečně zjištěno, že šlo o členy SdP nebo NSDAP, nevztahovaly se na ně žádné úlevy a směli vyvézt jen tolik kg, jako při odsunu v roce 1946. Žádosti byly na vystěhování jak do Německa, tak také do Rakouska.¹⁶⁸ Probíhala také šetření u firem ve věci zjištění německých specialistů z důvodu odsunu. ONV, referát národní bezpečnosti v Aši se na základě tohoto šetření vyjadřoval k ponechání zelené legitimace, kterou měli specialisté a tím pádem jejich ponechání v ČSR. Někteří němečtí specialisté byli i s rodinami odsunuti na práci do vnitrozemí.¹⁶⁹ Šlo o odborníky do textilních továren a v tomto roce odešlo z Ašska 6 rodin v celkovém počtu 16 osob.¹⁷⁰ Stále existovala komise pro odsun, která se na šetření německých specialistů také podílela. Přešetřování probíhalo podnik po podniku. Ty musely k 1. 2. 1947 uvést přesné stavy německých odborných zaměstnanců. Celkem bylo v té

¹⁶⁵SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 108, i. č. 486.

¹⁶⁶SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 79, i. č. 486.

¹⁶⁷SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 108, i. č. 487.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 109, i. č. 488.

¹⁷⁰SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 109, i. č. 492.

době na Ašsku 58 podniků, ve kterých pracovalo 17 013 německých specialistů. Zde se údaje rozcházejí s předcházejícími přehledy. Komise navrhla na vyřazení a tím na zrušení zelených legitimací a zařazení do dalšího odsunu 136 osob. Většina odborníků stále zůstávala.¹⁷¹ Do ruského pásma odešlo dobrovolně během srpna až září 1947 asi 549 osob. Šlo o antifašisty, bývalé německé sociální demokraty a jejich rodiny.¹⁷² V tomto roce byla také vypracována zpráva ONV v Aši pro Ministerstvo vnitra o odsunu německých kněží. Ti zde byli ponecháni do té doby, než převezmou správu matrik čeští duchovní. Šlo o dva evangelické duchovní a jednoho římskokatolického. Všichni byli odsunuti do americké zóny a to nejpozději do října 1946.¹⁷³ Během roku se stále objevovaly žádosti o repatriaci pro Němce, válečné zajatce. Žádaly jejich manželky, které zde byly dočasně ponechány jako specialistky. Ve většině případů byly zamítány. Další žádosti se vztahovaly na Němky, které měly děti s Čechy, ale ještě nebyly sezdány. MNV potvrzovaly, že jde o jejich děti.¹⁷⁴

Osídlovací úřad a Fond národní obnovy v Praze se zajímal o stav konfiskačního řízení a stav podniků v okrese Aš. V hlášení ONV z prosince 1947 se objevují seznamy podniků a firem, které byly určeny v roce 1947 pro přiděl osídlencům. Celkem šlo na okrese o 234 živností. Mezi které patřily například autoopravny, hodinářství, holičství, mandly, krejčovství, instalatérství, pekařství, cukrářství, řeznictví, pohřební ústav, truhlářství, koloniály, květinářství, hotely, kavárny, restaurace a podobně.¹⁷⁵

5. 3. 7. Odsun 1948

Stále se objevovaly žádosti o vystěhování do Německa, adresované SNB a ONV v Aši. Většinou šlo o vystěhování do amerického pásma. Žadatelé potřebovali kromě již uvedených předpisů doklad, že nemají československé státní občanství a také potvrzení o tom, že vrátili příslib o udělení státního občanství a tím se zříkají dalšího řízení.

Němečtí specialisté byli stále z odsunů vyjímáni. Pokud však již Němci zaučili své nástupce a v rámci dosídlení byly zajištěny jejich náhrady, mohli se vystěhovat. V tomto případě vraceli zelené odbornické legitimace. Dále předkládali potvrzení o rozvázání

¹⁷¹SOkA Cheb, Fond č. 251ONV Aš 1945 – 1960, kart. 109, i. č. 488.

¹⁷²SOkA Cheb, Fond č. 251ONV Aš 1945 – 1960, kart. 109, i. č. 491.

¹⁷³SOkA Cheb, Fond č. 251ONV Aš 1945 – 1960, kart. 109, i. č. 488.

¹⁷⁴SOkA Cheb, Fond č. 251ONV Aš 1945 – 1960, kart. 109, i. č. 492.

¹⁷⁵ Tamtéž.

pracovního poměru a povolení k přistěhování do německých obcí nebo měst. Nesmělo chybět ani přistěhovalecké potvrzení od amerických okupačních úřadů, že není námitek.¹⁷⁶

¹⁷⁶SOkA Cheb, Fond č. 251ONV Aš 1945 – 1960, kart. 152, i. č. 501.

6. ZMĚNY V DRŽBĚ PŮDY – ZEMĚDĚLSTVÍ

6. 1. Konfiskace zemědělského majetku

Na základě oběžníku ZNV v Praze ze dne 7. června 1945, který byl adresován všem ONV (OSK) a který se týkal směrnic o nejnutnějším opatření v zemědělství, lze zjistit konkrétní situaci na Ašsku. NV měly vypracovat konkrétní soupis hospodářských statků o výměře nad 100 ha zemědělské případně lesní půdy ke konfiskaci. ZNV měl poté jmenovat správce pro tyto statky. Možnost jmenovat správce měly i ONV nebo MNV, ale bylo doporučeno, že to mají být lidé odborně, mravně a politicky spolehliví. Pokud se ve správním okrese nacházely statky osob, kterým byly tyto odňaty pod tlakem okupace nebo z důvodů národní, rasové a politické perzekuce, měly jim být vráceny dle § 1 dekretu prezidenta republiky ze dne 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkově – právních jednání a vráceny jejich majitelům, pokud se však nejedná o osoby státně nespolehlivé.¹⁷⁷

Na základě dochovaných hlášení jednotlivých MSK, které následně směřovaly OSK v Aš, se v celém ašském okrese nacházelo pouze šest zemědělských statků a lesních půd, které splňovaly určenou výměru. Jedním z nich byl například statek Dr. Albrechta Zedtwitze v Neubergu nebo především lesní půda, jehož majitelem byl Adolf Zappe z Rossbachu.¹⁷⁸ Z konfiskace takového majetku se pořizoval zápis, kterého se účastnili: zástupce ministerstva zemědělství, zástupce Ředitelství státních lesů a statků v Plzni, lesní rada, zástupce OSK v Aši a národní správce. Předmětem bylo předání konfiskovaného statku nebo lesní půdy do správy státu. Byla uvedena přesná výměra a místo.¹⁷⁹

Většinu zemědělské a lesní půdy na okrese obhospodařovali malozemědělci a tovární dělníci. Také se v okrese nenacházely žádné statky, které by byly pod tlakem okupace nebo dle výše jmenovaných důvodů odňaty osobám české či slovenské národnosti.

Po prvním období, kdy se konfiskovala půda nad 100 ha, začala probíhat konfiskace i menších výměr. Konfiskace probíhala především během podzimu 1945 a řídila se Vyhláškou OSK v Aši, která vycházela z § 1 odst. 1 dekretu prezidenta republiky ze dne 21. 6. 1945 číslo 12 Sb., kdy veškerý zemědělský majetek Němců bude zkonfiskován pro účely pozemkové reformy. Tato vyhláška vešla v platnost 25. 10. 1945.¹⁸⁰ OSK pak postupně jednotlivými vyhláškami označovala ty osoby německé národnosti, kterým bude

¹⁷⁷SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 65, i. č. 467.

¹⁷⁸Tamtéž.

¹⁷⁹Tamtéž.

¹⁸⁰SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 65, i. č. 468.

zemědělská půda konfiskována, a to ve všech obcích okresu. Současně existovala možnost, že pokud splňovaly tyto osoby podmínky aktivní účasti v boji za zachování celistvosti a osvobození Československa, mohly uplatnit nárok na to, aby jim nebyl majetek zkonfiskován. Nárok na tuto výjimku mohly uplatnit do 15 dnů od vyvěšení vyhlášky na OSK v Aši.¹⁸¹ Této možnosti se snažila využít část německých obyvatel a o zrušení konfiskace půdy žádala. Uplatňovali nárok na vrácení zkonfiskované půdy na základě tohoto dekretu, jen odstavce 2, který umožňoval aktivním bojovníkům proti nacismu majetek nekonfiskovat. Jako důkazy žadatelé uváděli, že jsou držiteli legitimace antifašisty nebo že byli proti nacismu a nebyli členy nacistických stran.

Častěji se objevují žádosti o odklad konfiskace po dobu, než bude rozhodnuto o jejich žádosti o zachování respektive vrácení československého státního občanství. Všechny žádosti o uvolnění zkonfiskovaného majetku byly směřovány OSK v Aši.¹⁸²

Možnosti odvolání proti konfiskaci svého majetku využil i Dr. Albrecht Zedtwitz, který uváděl, že je rakouský státní občan. Vyřizování žádosti se vlekle až do roku 1948, kdy mu bylo sděleno, že se žádost zamítá, protože tato konfiskace z roku 1945 nabyla moci práva.¹⁸³

¹⁸¹SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 65, i. č. 467.

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 153, i. č. 507.

7. PŘÍCHOD NOVÉHO OBYVATELSTVA

7. 1. Dosídlenci z vnitrozemí

Na Ašsko přicházeli jako dosídlenci Češi nebo Slováci z vnitrozemí a také reemigranti z jiných států Evropy. Často přicházeli na výzvu vlády, kdy jim v pohraničí byla slíbena práce, bydlení a půda. Během dvou let došlo k radikální změně v národnostním složení obyvatelstva nejen pohraničí, ale i celé republiky.¹⁸⁴

O zkonfiskovanou půdu Němců si dosídlenci podávali Přihlášky o přiděl půdy k osídlení. Zde uváděli žadatelé osobní a rodinné poměry včetně národnosti. Pokud byla splněna česká nebo slovenská národnost, byl žadatel tzv. „odfajfkován“ jako vhodný. Dále žadatel uváděl odborné znalosti, všeobecnou kvalifikaci, kam patřil například boj proti nacismu v době války nebo věznění či jiné poškození válkou. V závěru žádosti uváděl, o jaký přiděl má zájem.¹⁸⁵ Každá žádost, většina směřovala z vnitrozemí, byla opatřena razítkem a souhlasem s uvedenými údaji od MNV a místního orgánu SNB, odkud žadatel pocházel. O přidělení pozemků žádaly i místní firmy pod národní správou.¹⁸⁶

ONV vedl seznam dlužníků splátek úhrad za přiděly, a to po obcích, které jim zasílal Národní pozemkový fond, Pobočka Karlovy Vary, účetní oddělení. Většina dosídlenců na splátkách dlužila, údaje z roku 1948 uvádějí, že dlužné částky se pohybovaly od 6 500,- až do 60 000,- Kčs.¹⁸⁷ Někdy se přidělci svého přidělu vzdávali, nesplňoval jejich představy, nedařilo se jim a Ašsko opět opouštěli.¹⁸⁸

V některých případech sem přicházeli také dosídlenci, kteří dopředu nežádali o přiděl a obsazovali statky až přímo na místě. Mezi takové patřila i slovenská rodina Demjanovičova z Trebišova, která na Ašsko přišla v roce 1946. Společně sem přišli prarodiče, rodiče a šest dětí. Usadili se v obci Verněřov společně s dalšími pěti rodinami ze Slovenska.¹⁸⁹

Noví majitelé získávali oficiální dekret – Dekret o vlastnictví půdy. Ten z roku 1946 byl na tuhém papíru, doplněný obrázky vesnice a orby, znakem ČSR, podpisem ministra zemědělství a razítkem Československé republiky. NPF a ministerstvo zemědělství

¹⁸⁴PRAVDOVÁ, Božena. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Praha 1996, s. 337

¹⁸⁵SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 65, i. č. 467.

¹⁸⁶Tamtéž.

¹⁸⁷SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 159, i. č. 510.

¹⁸⁸Tamtéž.

¹⁸⁹Rozhovor s paní Ludvikou D., dcerou dosídlenců a manželkou syna dosídlenců, 3. 3. 2013 Aš.

potvrzovaly přiděly ještě oficiální přidělovou listinou s podpisem předsedy NPF a razítkem NPF při ministerstvu zemědělství.¹⁹⁰

Dosídlenci z vnitrozemí sem také přicházeli za prací do továren nebo úřadů. Mezi nimi byli i rodiče paní Ludviky. Otec přišel do Aše mezi prvními Čechy už v červnu 1945 a začal pracovat v MSK v Aši. V říjnu narukoval na základní vojenskou službu do České Lípy, a protože byl ženatý a měl v té době již dvě děti, pobyl tam krátce a v březnu 1946 se do Aše vrátil. Pracoval jako člen konfiskační a bytové komise. Jeho rodina zatím žila v Praze na Vinohradech ve společném suterénním bytě s babičkou. Využil tak příležitost a přestěhoval se v květnu 1946 s celou rodinou do Aše. Díky své práci měl možnost si vyhlédnout vhodný dům, který byl k dispozici po odsunu německých majitelů, který později koupil. Byl jedním z prvních českých úředníků státní správy na Ašsku. V držení rodiny je i pověření od ONV v Aši ze dne 16. 8. 1946, kdy byl pan Šimek jmenován předsedou MSK v obci Horní Reuth.¹⁹¹

Možnost dosídlení pro některé znamenala i snadnou cestu k zisku. Na tyto případy vzpomíná i paní Waltraud. Ona zde společně se svými rodiči žila dál, i když byli Němci. Jak už jsem uvedla výše, její otec zde zůstával jako německý odborník. Bydleli stále ve stejném domě, který obývali již před válkou. Jejich rodině nepatřil, byli tam v nájmu u německé majitelky. Tu ale odsunuli v roce 1946, a tak byly v domě volné prostory, do kterých byli umísťováni dosídlenci z vnitrozemí. Ti se hned po příchodu do domu, a to nejen jejich, ale i dalších v ulici, pustili do drancování. Konkrétně u nich v domě vylomili dveře na půdu a vše co tam bylo uloženo a nějak se jim hodilo, vzali. Takových útoků na bývalý majetek odsunutých bylo dle vzpomínek paní Waltraud více. Nikdo z těch, na jejichž drancování vzpomíná, podle ní v původních domech nezůstali. Ten jejich jim nakonec zůstal. Otec ho později od města koupil.¹⁹²

7. 2. Reemigranti

Do ašského okresu kromě dosídlenců z vnitrozemí přicházeli během rok 1947/ 1948 také reemigranti z Volyně, Rumunska, Maďarska, Rakouska nebo Jugoslávie.

Z Třemošné u Plzně, kde sídlilo jedno ze shromažďovacích středisek reemigrantů, přišla dne 11. 5. 1947 zpráva ve věci osídlovací akce volyňských Čechů. Tento den byli poslání osídlenci, volyňští Češi, do okresu Aš. Byl přiložen seznam se jmény, počty osob

¹⁹⁰SOKa Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 159, i. č. 510.

¹⁹¹Rozhovor s paní Ludvikou D., dcerou dosídlenců, 3. 3. 2013 Aš.

¹⁹²Rozhovor s paní Waltrudou Č., dcerou německého specialisty, 2. 3. 2013 Aš.

v rodinách, jejich povolání a zařazení osob do konkrétních podniků. Tito osídlenci měli obsadit volné domy a uplatnit nárok na přiděl zemědělské půdy a živého i neživého inventáře.¹⁹³ Úkolem organizovat jejich umístění do závodů i jejich ubytování, byl pověřen bezpečnostní referent ONV.¹⁹⁴ Bezpečnostní referenti jednotlivých ONV se scházeli na konferencích, kde také projednávali reemigranty a jiné dosídlence. V zápise z konference ze dne 8. 4. 1947 se také jednalo o Cikánech. Platil zákon z roku 1927 a od roku 1939 nové nařízení o usídlení na stanovených místech. Po konci války přišlo asi 16 tisíc Cikánů především ze Slovenska. Referenti dostali za úkol provést jejich soupis a předpokládalo se, že v pohraničí žít nebudou.¹⁹⁵

Další rodiny volyňských Čechů se do okresu dostaly ze shromažďovacího střediska pro volyňské Čechy a Slováky Dolní Jiřetín, okres Most. První seznamy jsou z května 1947 a obsahují 100 osob a další 168 osob.¹⁹⁶ K 22. 5. 1947 se do okresu Aš přistěhovalo 1 960 Čechů a mezi nimi i Češi z Volyně. V rámci reemigračních dohod optovali pro československé státní občanství a obdrželi tzv. opční osvědčení a nemuseli již žádat o udělení občanství. Usadili se zde především jako zemědělci.¹⁹⁷

V hlášení z obce Krásná pro ONV v Aši z listopadu 1947 je uvedeno celkem 181 reemigrantů, z toho 104 volyňských Čechů, 66 Rumunů, 11 Jugoslávců a další, už bez počtu z Maďarska.¹⁹⁸ Přesné počty dosídlených reemigrantů se mi nepodařilo zjistit.

Reemigrantům byla poskytována sociální výpomoc, která se vyúčtovala. Peníze poskytovalo ministerstvo sociální péče. Ve vyúčtování z roku 1948 jsou uvedeny částky od 500,- do 2 500,- Kč pro jednu rodinu. Žádosti o výpomoc byly poměrně časté, a tak fondy vyčleněné vládou na jejich pomoc byly již v létě vyčerpány. K tomuto problému se vztahovaly i časté stížnosti volyňských Čechů, v nichž uváděli, že jim nebyl vyplacen jednorázový osídlovací příspěvek, že dům, který jim byl přidělen, je neobyvatelný, nebo že jim nebyla vyplacena sociální výpomoc. Dokonce někdy docházelo z jejich strany k útokům na úřednice.¹⁹⁹ Na tuto situaci vzpomíná i paní Judita, která přišla na Ašsko, konkrétně do Hranic se svými rodiči v roce 1948 z Rumunska. Rodina reagovala na nabídku osídlení pohraničí ČSR. Společně s nimi přišlo z rumunské vesnice Nadlak několik rodin. Šlo o Slováky, jejichž předci odešli v 19. století do Rumunska. Při příjezdu

¹⁹³SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 109, i. č. 493.

¹⁹⁴SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kniha 2.

¹⁹⁵SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kniha 3.

¹⁹⁶SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 109, i. č. 493.

¹⁹⁷*Ašsko: Minulost a přítomnost, dialog*. Aš 2002, II., 4.

¹⁹⁸SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 109, i. č. 493.

¹⁹⁹SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kniha 2.

do ČSR si zvolili ve shromažďovacím středisku právě Hranice. Zde dostali možnost práce v jedné z textilních továren, kterých tu byly desítky. Otec se zapracoval pro práci na mykadlech a matka jako vyšivačka. V Nadlaku se věnovali zemědělství. V Hranicích dostali byt v domku, který sloužil pro zaměstnance firmy Frank. Takových tam bylo několik a všichni, kdo společně s nimi přišli z Rumunska, zde také bydleli a pracovali. Paní Judita vzpomíná na to, jak se otec rozčiloval, že je sem Češi přitáhli a peníze žádné. Byl jedním z těch, co si byli stěžovat na ONV a poté se příspěvku rodina dočkala.²⁰⁰

Zemědělci měli nárok na zemědělský úvěr, který se vztahoval na pořízení potřeb do zemědělství, a to u Lidového peněžního ústavu prostřednictvím rolnické komise ONV. O této možnosti často nevěděli a místo toho žádali o sociální výpůjčku, čímž vznikaly průtahy při řešení jejich žádostí.²⁰¹ Dále mohli žádat o produktivní zápůjčky. Zde šlo o reemigranty na pozicích národních správců a finance měly sloužit k rozvoji a provozu firmy. Žádosti reemigrantů, které směřovaly na Ministerstvo sociální péče, byly podstupovány k vyřízení zpět na ONV v Aši.²⁰²

Reemigranti se po příjezdu do Československa dostávali do shromažďovacích středisek, kde dostávali základní věci. Například 1 pár bot a 3 ks ošacení a podporu ve výši 300,- Kčs. I v takových případech, kdy téměř nic neměli, žádali o podporu, zde, na ošacení.²⁰³ Nedostatečně vybaveni byli především rumunští reemigranti a tam ONV rozhodl o uvolnění prádla a oděvů, které byly skladem u některých textilních firem v okrese.²⁰⁴

Někteří reemigranti byli už staří lidé a i oni měli existenční problémy. Například reemigrant z Volyně narozený v roce 1875 a jeho manželka narozená v roce 1884, kteří přišli do ČSR v dubnu 1947, žádali v červnu 1948 o finanční výpomoc. Oba byli práce neschopní, nepobírali ani rentu, ani podporu. Z první výpomoci reemigrantům obdrželi 2 000,- Kčs. V dalším dopise žádali o přiznání důchodu. Jiní, staří a nemocní reemigranti byli bezplatně umístěni do Domova pro přistěhovalce v Českém Dubu u Turnova.

Reemigranti mohli žádat, pokud byli nemajetní, potřební, invalidé nebo starší 65 let dle zákona č. 99/1948 Sb. o národním pojištění o přiznání sociálního důchodu. Stát umožňoval i nárokování sirotčích a vdovských důchodů. V takových případech se žádalo na MNV.²⁰⁵ K různým typům žádostí o sociální výpomoc, sociální nebo produktivní zápůjčku z rozpočtového úvěru ministerstva sociální péče, vyplňovali žadatelé dotazník – předtisk o

²⁰⁰Rozhovor s paní Juditou Š., dcerou reemigrantů z Rumunska, 1. 3. 2013 Aš.

²⁰¹SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kniha 2.

²⁰²Tamtéž.

²⁰³SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 153, i. č. 508.

²⁰⁴SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kniha 2.

²⁰⁵SOka Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 153, i. č. 508.

sociálních a majetkových poměrech přistěhovalců. Obsahoval veškeré osobní údaje i odkud a kdy reemigrovali.

K pomoci reemigrantům vyzýval Oběžník č. 418 ZNV v Praze ze dne 8. 6. 1948. Směřoval k úředníkům NV a nabádal je k pomoci při vyřizování jejich záležitostí. Měli projevit více blahovůle a pomáhat, protože reemigranti neznali zdejší poměry a domácí obyvatelstvo měli poučit o významu reemigrace.²⁰⁶

Na sociální výpomoc neměl reemigrant zákonné právo. V první míře sloužil nově příchozím, kteří ještě neměli práci, až poté těm, kteří tu byli již déle.

V Aši existoval Domov reemigrantů, byl v hostinci Měšťanského pivovaru. Spadal pod Československý ústav zahraniční. Šlo o Odbočku 17 v Aši. Byl to krajanský spolek, který sdružoval Rumuny, Maďary, Volyňské Rusy, Francouze, Rakušany a Jugoslávce.²⁰⁷ Autorem seznamů reemigrantů, které se dochovaly, byl právě Československý ústav zahraniční. Seznamy obsahují jméno, datum narození, číslo reemigračního průkazu a zdejší bydliště. Jsou abecedně řazeny a čítají 492 osob.²⁰⁸

27. 11. 1947 se objevuje v knize zápisů ze schůzí OSK informace, že do okresu reemigrovalo 2 900 osob.²⁰⁹ Tyto osoby žádaly Ministerstvo vnitra o československé státní občanství. Byl to tzv. Výměr o vrácení československého státního občanství. Odpovědí bylo, že se jim vrací podle § 3 dekretu č. 33/1945 Sb. a § 1 vládního nařízení č. 252/1949 Sb. československé státní občanství. A tím se na ně začaly vztahovat všechny zákony, práva a povinnosti občana ČSR.²¹⁰

²⁰⁶SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 153, i. č. 508.

²⁰⁷Tamtéž.

²⁰⁸SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 193, i. č. 522.

²⁰⁹SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kniha 2.

²¹⁰SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 193, i. č. 522.

ZÁVĚR

Odsun Němců z poválečného Československa byl jedním z důsledků 2. světové války. Proces odsunu německého obyvatelstva a následné dosídlování Ašska i celého českého pohraničí významně ovlivnilo další vývoj těchto oblastí. Odešlo velké množství původních obyvatel, které zde zanechalo svůj nemovitý majetek, včetně množství továren. Bylo nutné provést dosídlení a zajistit další rozvoj oblasti, a to jak v zemědělství, tak především v průmyslu. Noví osídlenci zde naráželi na podmínky, které se jim často zdály těžké, a proto se ne vždy podařilo dosídlit všechny obce a usedlosti. Díky tomu také některé zanikly. Zde se nabízí možnost pokračovat v tématu dosídlování Ašska se zaměřením na zaniklé obce. Další možností, jak v tématu pokračovat, je zaměřit se na další vývoj textilního průmyslu na Ašsku. Ten zde měl velký význam a tehdejších zhruba 158 továren patřilo německým majitelům.

Formování nové společnosti na Ašsku bylo obtížné, musely se vytvořit nové sociální vazby, lidé z mnoha koutů republiky, ale i reemigranti z jiných zemí se zde museli naučit žít společně. Přinesli sebou různou kulturu i tradice. Z těch původních německých tu po vysídlení moc nezbylo. Odešli obyvatelé, kteří zde žili po staletí a jejich stopy zde můžeme najít dodnes v podobě názvů jednotlivých místních částí, ulic i továren. Většinou jen v ústní podobě. Také dochovaná architektura vypovídá, že zde žili Němci.

Po únoru 1948 vzniká na Ašsku ostře sledované hraniční pásmo při německých hranicích a pozitivní i negativní migrace obyvatelstva je zastavena. Množství továren a domů není užíváno a dochází k jejich pomalé devastaci, která vrcholí stržením mnoha objektů v šedesátých letech. Tehdy tu také žije úplně nejmenší počet obyvatel a to necelých 10 tisíc. Z původního počtu obyvatel, který se v roce 1939 pohyboval okolo 23 tisíc převážně německých obyvatel, se od sedmdesátých let minulého století ustálil na zhruba 12 tisících.

Ve své práci jsem se snažila zmapovat události konkrétní oblasti Ašska těsně po druhé světové válce. Zaměřila jsem se především na otázku odsunu. Práce může sloužit jako zdroj konkrétních informací pro žáky a studenty z této oblasti, ale také pro ty, kteří se zajímají o regionální historii. Díky možnosti, která je určena široké veřejnosti, a to je volný přístup k bádání v SOkA v Chebu, lze práci inspirovat další zájemce o zdejší události. Je možné sledovat osudy jednotlivých rodin, obcí nebo továren či živností.

SUMMARY

After the World War II the Czech borderland was strongly influenced by the expulsion of the German population. The changes that were connected with the expulsion and also with the following peopling were evident both in the composition of the population as well as in the economy and the life in borderland. The aim of my thesis was to develop a comprehensive view of the period during 1945 – 1948 in the territory around Aš. The other aim was to demonstrate the destiny of German people. All the information was based on extant archive sources. I also tried to map the new ethnic composition of the area of Aš. Nevertheless, nor this peopling caused saving of some of the villages. The expulsion of the Germans is still a well discussed topic to which many politicians, ordinary people of the Czech Republic, but also young generation tend to return. I would like to contribute with my thesis to the possibility to take my own point of view on these events of our history.

To develop a new society in the area of Aš was not an easy task. New social relationships had to be created. People from many parts of the country, but also re-emigrants from other countries, had to learn to live together. They have brought various types of culture and traditions with. Nevertheless, there was only a rest of the original German inhabitants after the expulsion. People, who lived there many years, left their habitations, but their traces can be seen for example in the oral names of various local parts, streets and factories.

The thesis can serve as the source of specific information for pupils and students from this part of the country, or for all the people who are just interested in regional history. Thanks to the possibility, which is determined with the free access to research in SOKA in Cheb for the whole public, the thesis may work as an inspiration for the others who have an interest in local events.

PRAMENY

SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960.

SOkA Cheb, Fond č. 240, Okresní úřad Aš.

SOkA Cheb, Fond č. 367 MNV Aš 1945 - 1990.

Rozhovor s paní Juditou Š., dcerou reemigrantů z Rumunska, 1. 3. 2013 Aš.

Rozhovor s paní Ludvikou D., dcerou dosídlenců, 3. 3. 2013 Aš.

Rozhovor s paní Waltrudou Č., dcerou německého specialisty, 2. 3. 2013 Aš.

LITERATURA

ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. 1. vyd. Středokluky: Susa, 2010. ISBN 978-80-86057-66-8.

ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů: Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování*. 1. vyd. Středokluky: Susa, 2010. ISBN 978-80-86057-68-2.

BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*. Prague: Gallery, 2002, 304 s. ISBN 80-860-1055-4.

BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939-1946*. Vyd. 1. Překlad Petr Dvořáček. Praha: Academia, 2008, 415 s. Historie (Academia). ISBN 978-802-0016-379.

ČERNÝ, Bohumil. *Češi, Němci, odsun: diskuse nezávislých historiků*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1990, 368 s. ISBN 80-200-0276-6.

HALLA, Karel. *Ašsko: Minulost a přítomnost, dialog*. Aš: Renovatio, o. p. s., 2002, II., 1. ISSN E 13027.

JIRÁSKOVÁ, Marie. *Stručná zpráva o trojí volbě: Milena Jesenská, Joachim von Zedtwitz a Jaroslav Nachtman v roce 1939 a v čase následujícím*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 1996, 159 s. ISBN 80-858-4421-4.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky, 1918 - 1938*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000 - 2003. ISBN 80-7277-031-4.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Obce Ašska v proměnách času*. 1. vyd. Aš: Muzeum Aš, 2008.

PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. Vyd. 1. Praha: Themis, 1997, 719 s. ISBN 80-858-2146-X.

PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu*. 4.vyd. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1095-5.

PRAVDOVÁ, Božena. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1996, 399 s. ISBN 80-204-0283-7.

Ročenka města Aš, MÚ Aš 2011.

TOUFAR, Hugo. *Hranice u Aše: dějiny*. 1. vyd. Hranice: vlastní strojopis, 1985.

VÍT, Jaroslav. *Ašsko: Historicko - turistický průvodce č. 15*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000. ISBN 80-86125-19-X.

Ašsko: Minulost a přítomnost, dialog. Aš: Renovatio, o. p. s., 2002, II., 1. ISSN E 13027.

Ašsko: Minulost a přítomnost, dialog. Aš: Renovatio, o. p. s., 2002, II., 4. ISSN E 13027.

Ašsko: Minulost a přítomnost, dialog. Aš: Renovatio, o. p. s., 2002, II., 5. ISSN E 13027.

Ašsko: Minulost a přítomnost, dialog. Aš: Renovatio, o. p. s., 2002, II., 6. ISSN E 13027.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČSR	Československá republika
ČSL	Československá strana lidová
ČSNS	Česká strana národně sociální
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
D	Němec Deutsch
DNSAP	Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei (Německá národně socialistická strana dělnická)
J	Žid Jude
KSČ	Komunistická strana Československa
MG	Military Gouvernment - vojenská policie
MNV	Místní národní výbor
MSK	Místní správní komise
MV	Ministerstvo vnitra
NB	Národní bezpečnost
NF	Národní fronta
NPF	Národní pozemkový fond
NV	Národní výbor
ONV	Okresní národní výbor
OSK	Okresní správní komise
OÚ	Okresní úřad
RG	Revoluční garda
RM	Říšská marka
SdP	Sudetoněmecká strana
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOkA	Státní okresní archiv
SS	Schutzstaffel Ochranný oddíl
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
T	Čech Tschechis
VB	Veřejná bezpečnost
VK	Vkladní knížka
ZNV	Zemský národní výbor

PŘÍLOHY

Příloha I.

Dekrety vztahující se k tématu bakalářské práce

5/1945 Sb.

Dekret presidenta republiky ze dne 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů

12/1945 Sb.

Dekret presidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa

16/1945 Sb.

Dekret presidenta republiky ze dne 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech

27/1945 Sb.

Dekret presidenta republiky ze dne 17. července 1945 o jednotném řízení vnitřního osídlení.

28/1945 Sb.

Dekret presidenta republiky ze dne 20. července 1945 o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.

33/1945 Sb.

Ústavní dekret presidenta republiky ze dne 2. srpna 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské.

71/1945 Sb.

Dekret presidenta republiky ze dne 19. září 1945 o pracovní povinnosti osob, které pozbyly československého státního občanství

108/1945 Sb.

Dekret presidenta republiky ze dne 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy

Příloha II.

Protokol o převzetí tábora německých uprchlíků v Aši, dosud tzv. „DP camp Aš“ od 22. armádního sboru ze dne 1. 10. 1945.

Dle oběžníku MV ze dne 26. 9. 1945 č. 1922 – 26/9 – 45 – 1 – V/4 přejímá OSK v Aši od zástupců americké armády dnem 1. 10. 1945 tábor německých uprchlíků „ DP camp“ v Aši.

Příloha protokolu je datována k 3. 10. 1945.

1. Počet osob v táboře: mužů 78, žen 343, děti do 6 let 152, děti od 6 do 18 let 208 = 781 osob.

2. Rozdělení celkového počtu dle zón, do kterých mají být dle rozhodnutí postupimské konference odsunuti:

anglická zóna: celkem 51 osob – 5 mužů, 22 žen, 14 dětí do 6 let, 10 dětí od 6 do 18 let

americká zóna: celkem 3 osoby – 2 muži a 1 žena

francouzská zóna: celkem 3 osoby – 1 muž a 2 ženy

ruská zóna: celkem 724 osob – 70 mužů, 303 žen, 152 dětí do 6 let, 199 dětí od 6 do 18 let

3. V táboře je 8 dřevěných baráků o celkové kapacitě 850 osob.

4. Zásoby potravin žádné.

Zpráva o situaci v táboře: stav budov je špatný, rozbitá okna, díry v podlaze, chybí kamna, barák číslo 5 nemá strop, chybí příkrývky. Permanentní lékařskou službu zajišťuje jeden z uprchlíků a denně dojíždí dr. Alberti z Aše.

Mytí lze pod sprchami, ale není teplá voda, není uhlí a to v celé Aši.

Americká armáda dodala na počátku mýdlo, čisticí prostředky, hadry, kartáče a smetáky, ale některé z těchto věcí jsou již spotřebovány.

Správce je z řad uprchlíků a každý barák má svého vedoucího. Baráky se uklízí.

V táboře je obuvnická a truhlářská dílna, která vyrábí ze starého materiálu pro tábor postele, je jich nedostatek.

Zamoření tábora štěnicemi vyřešila ještě americká armáda.

Kuchyně vydává 2x denně černou kávu, v poledne a večer je polévka, 2x týdně brambory a omáčka. Tábor střeží nyní SNB v Aši.

Potraviny pro tábor se odebírají od místních obchodníků na úvěr, ale už chtějí zaplatit a odmítají takto dále postupovat. Žádáme ZNV pro povolení úvěru na stravu uprchlíků.²¹¹

²¹¹SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 67, i. č. 468.

Příloha III.

Nařízení Ministerstvo výživy v Praze ze 13. 10. 1945.

Věc: Zásobování koncentračních táborů Němců, převzatých od armády USA.

K provedení a uvědomění MSK. S okamžitou platností přejímají naše úřady koncentrační tábory Němců ze Slezska od armády USA. Tábor je i v Aši. Potraviny, které americká armáda ponechá v táboře a které podle sdělení mají vystačit pro tento tábor do konce září, bezpečně zajistěte a pořídte seznamy. Po vyčerpání těchto zásob budou poskytovány Němcům v táboře dávky potravin stanovené pro Němce, které k vaší potřebě uvádíme.

(Viz § 19 vyhlášky ministerstva výživy ze dne 8. 9. 1945 o dávkách na 5. přidělové období)

Věková skupina nad 6 let a do 6. let:

Chléb žitný 7 300g dospělí a 4 000g děti

Tuky: máslo přepuštěné 112g dospělí, normální 500g děti nebo sádlo syrové jen pro dospělé 140g nebo umělé tuky jen pro dospělé 260g

Umělý med jen pro děti 250g a mléko plnotučné 7 l opět jen pro děti

Poživatiny pro všechny 300g

Kávovina pro všechny 200g

Brambory pro všechny 10 000g

Cukr pro všechny 1 200g

Případné závady v zásobování (nedostatečný přísun apod.) hlase příslušným trhovým svazům a ministerstvu výživy.²¹²

²¹²SOKA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 - 1960, kart. 67, i. č. 468.

Příloha IV.

Koncept hlášení ONV v Aši Ministerstvu vnitra v Praze ze dne 17. 7. 1946 o vypracování osobního a časového plánu odsunu, za který byl osobně zodpovědný předseda ONV a odsunový referent ONV v Aši.

Stav německého obyvatelstva v okrese:

Celkový stav k 1. 7. 1946 – 19 128 osob

Z toho: osoby mající zelenou legitimaci a jejich rodinní příslušníci – 6 000 osob

pracující zemědělci a jejich rodinní příslušníci – 2 151 osob

lesní zaměstnanci a jejich rodinní příslušníci – 75 osob

horníci a jejich rodinní příslušníci – 8 osob

osoby mající podané žádosti o státní občanství a jejich rodinní příslušníci – 2 726 osob

antifašisté a jejich rodinní příslušníci – 1 070 osob

cizí státní příslušníci: říšští Němci – 735 osob a rakouští Němci – 70 osob

sanitní personál – 300 osob

osoby nemocné určené pro sanitní vlak – 443 osob

Celkem osob – 13 578

Zbývající osoby, které mohou být ihned odsunuti – 5 550

Přehled odsunů:

14. transport 8. 7. 1946 – 1 200 osob

15. transport 18. 7. 1946 – 1 200 osob

16. transport 22. 7. 1946 – 1 200 osob

17. transport 25. 7. 1946 – 1 200 osob

k odsunu zbývá 750 osob+ zemědělci 2 151 + lesníci 75 + horníci 8

Pravděpodobně zamítnutá státní občanství – 2 400 osob

Antifašisté k dobrovolnému vysídlení – 1 070 osob

Nemocní k dobrovolnému vysídlení – 443 osob

Sanitní personál – 300 osob

Celkem 7 197 osob

Odsun pokračuje v následujícím pořadí: 18. – 23. transport od 16. 8. 1946 – zbytek + zamítnutá státní občanství + nemocní + zemědělci + lesníci + horníci + antifašisté + sanitní personál. Čímž bude odsun Němců v okrese ukončen a zbudou jen držitelé zelených legitimací a jejich rodinní příslušníci. ²¹³

²¹³SOkA Cheb, Fond č. 251 ONV Aš 1945 – 1960, kart. 67, i. č. 468.

Příloha V. Ašsko v dokumentech SOkA Cheb

Obrázek č. 1: Sčítání lidu ašský okres 1930²¹⁴

Ceskoslovenská republika.

Sčítání lidu 1930.

Politický okres: *W 8* Soudní okres:

Okresní přehled

sestaví okresní úřad pro každý soudní okres zvlášť, a to podle obecních přehledů, a pokud jde o obce, které sčítací obvod, podle přehledů sčítacích obvodů, které tu nahrazují obecní přehledy. Obce se zapisují v abecedním pořadí vypočte se u sloupců 3.-7. součet pro celý soudní okres, při čemž součet sloupců 3. musí se rovnat součtu obou sloupců 4. a 5. Okresní přehled se vyhotoví trojmo. Nestačí-li jeden arch, použije se dalšího.

Řadové číslo obce	Jméno obce	Počet domů			Počet bytových stran	Počet přítomných osob	Poznámka
		úhrnem	z nich				
			obydljeno	neobydljeno			
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Aš	1965	1904	61	6645	22946	<i>22930</i>
2	Friedersreuth	182	189	3	240	921	
3	Gottmannsgrün	153	161	2	222	845	
4	Grün	134	142	2	136	808	
5	Haslov	355	342	13	844	3669	

Obrázek č. 2: Dotazník pro antifašisty²¹⁵

Vyplňte čitelně, osobně předati!
Leserlich ausfüllen, persönlich abgeben!

Dotazník pro antifašisty
Fragebogen für Antifaschisten

Jméno: *Friedl Gerda*
Name:

nar. *2.10.1907*
Geburtsdatum:

místo: *Passau*
Geburtsort:

příslušnost, obec, okres: *Reinsgrün*
Heimatszuständig, Gemeinde, Bezirk:

povolání: *Landwirtin*
Beruf:

škola: *Reinsgrün*
Schulbildung:

národnost: *deutsch*
Nationalität:

okres: *As*
Bezirk:

v jakém závodě nebo instituci do r. 1939 jste pracovali:
in welchem Betrieb oder Institution bis 1939 gearbeitet:

Linger s. Co.

v jakém závodě nebo instituci po r. 1939 do dnešního dne jste pracovali:
in welchem Betrieb oder Institution nach 1939 bis jetzt gearbeitet:

2012/08/15

²¹⁴SOkA Cheb, Fond 240 OÚ Aš.

²¹⁵SOkA Cheb, Fond 251 ONV Aš 1945 – 1960.

Obrázek č. 3: Seznam antifašistů²¹⁶

Seznam

Místní správní komise
ve Friedersreuthu.

Antifa

osob které byly pro politickou činnost v koncentračních táborech,
v demovevacích pracovnách, a ve vzeních a odevzdaly své radiové přístroje.

čís. čís.	Jméno	Bydliště	narozen	poznámka
1.	Dorn Karel	Friedersreuth č. 82	29.7.1988	
2.	Müller Ernst	"-" č. 63	21.3.1901	
3.	Hoffmann Ant.	č. 80	27.11.1900	
4.	Záh Ant.	č. 149	1.6.1880	
5.	Egelkraut Milda	č. 62	15.6.1897	
6.	Grimm Jindr.	č. 87	29.4.1896	
7.	Müller Reinhold	č. 163	29.10.1903	
8.	Petzold Rudolf	č. 107	29.11.1879	
9.	Geipel Ernst	č. 121	5.10.1902	
10.	Záh Erwin	č. 174	5. 9.1914	

2012/08/15

Ve Friedersreuthu, dne 14.8.1945,

Obrázek č. 4: Hlášení o počtu statků s výměrou nad 100 ha²¹⁷

Místní správní komise Neuberg.

čj. 13/45.

Neuberg, 19. července 1945.

Směrnice o nejnutnějších opatřeních
v zemědělství.

Odpověď k přípisu OSK Aš
čj. 219/VIII/45.

1 příloha.

Okresní správní komisi

v A š i .

V příloze zasílám soupis hosp. statku o výměře nad 100 ha ze-
mědělské a lesní půdy obce Neuberg.

V obci Neuberg přichází v úvahu pouze hosp. statek Dr. Albrechta
Zedtwitze.

Nějaká osoba, která by vyhovovala podmínkám jmenování jako
národní správce pro nahoře uvedený hosp. objekt v obci Neuberg není.

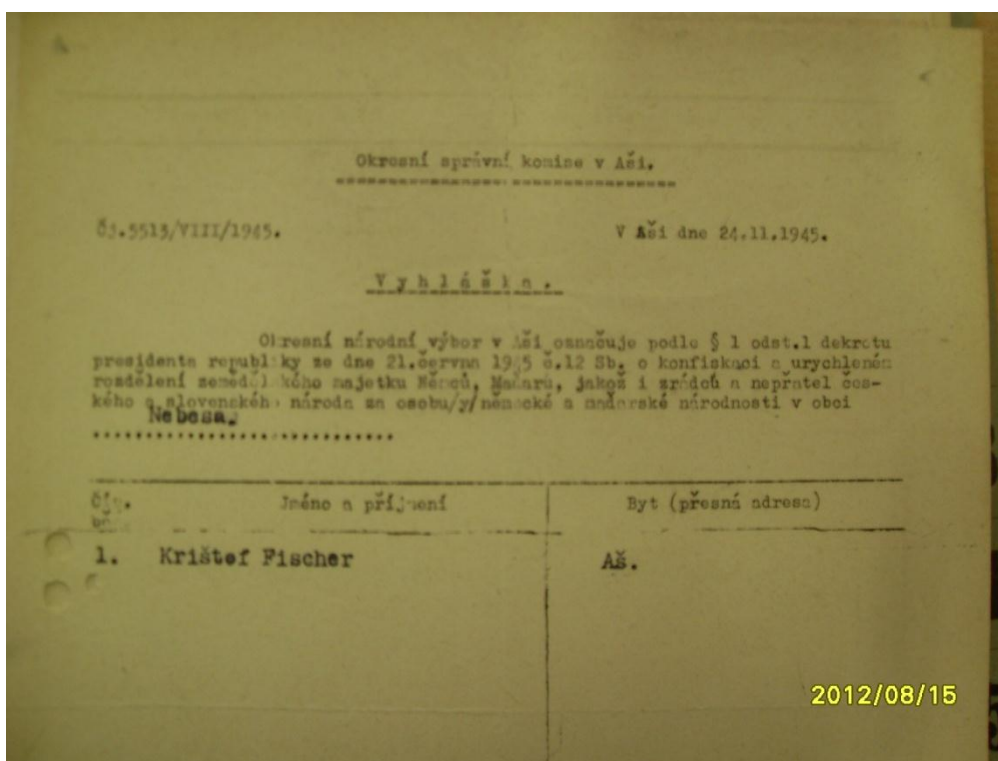
Předseda místní správní komise
Jonn

2012/08/15

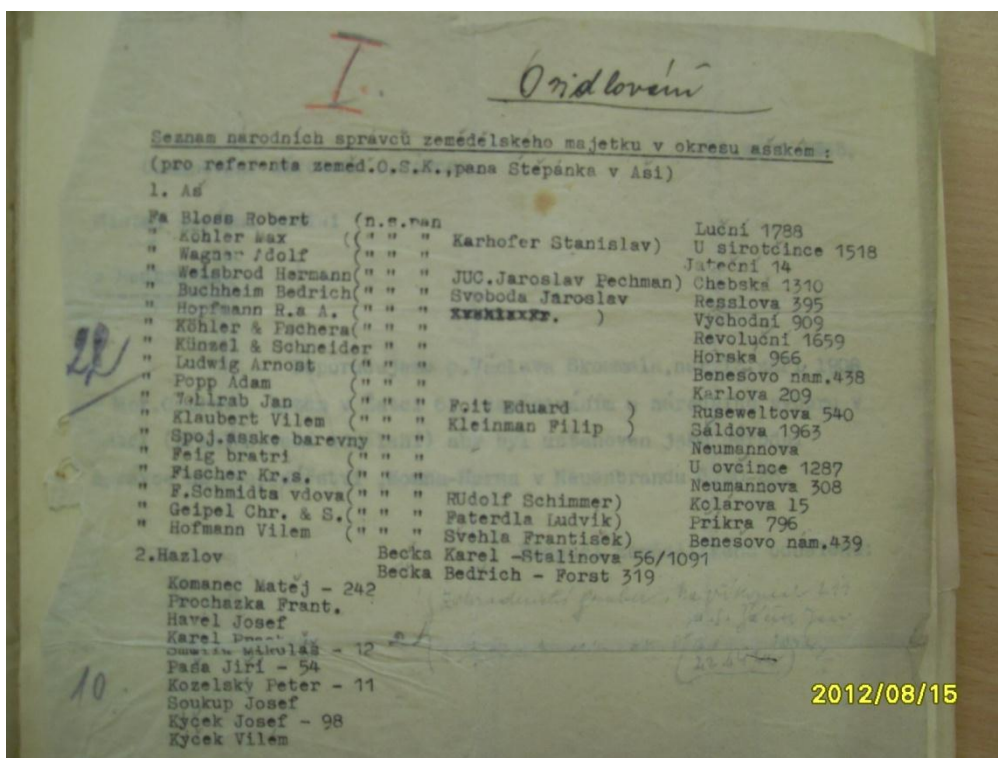
²¹⁶ SOkA Cheb, Fond 251 ONV Aš 1945 – 1960.

²¹⁷ Tamtéž.

Obrázek č. 5: Vyhláška o konfiskaci půdy v obci Nebesa²¹⁸

Obrázek č. 6: Seznam národních správců²¹⁹

²¹⁸SOka Cheb, Fond 251 ONV Aš 1945 – 1960.

²¹⁹Tamtéž.

Obrázek č. 7: Seznam dobrovolně vystěhovaných z 23. 8. 1946²²⁰

SEZNAM I
dobrovolních vystěhovačů v okrese Aš.
schváleno ministerstvem vnitra 23. 8. 1946.

Český národní výbor v Aši

č. jmeno, příjmení	narozeni	povolani	bydliště
1. Arbes Jan	27.04.05	zedník	Aš, Lucí 3
2. Arbesova Anna	7.03.09	svadlena	" "
3. Arbes Richard	26.03.32	"	" "
4. Reinslova Anna	12.01.75	švadlena	" "
5. Fritsch Martin	6.04.85	dělník	Aš, U nadraží 18
6. Fritschova Marie	21.04.84	domcnost	" "
7. Hahnova Erna	24.12.21	sička	" "
8. Hahn Günter	6.04.45	"	" "
9. Schusterova Marie	19.12.12	dělnice	" "
10. Goreisová Eliška	3.01.02	dělnice	Aš, Resselová 1922
11. Gornis Reina	20.04.35	"	" "
12. Geyer Gustav	26.01.81	tkadlec	Aš, Janská 24
13. Geislerova Marie	12.09.77	domcnost	" "
14. Honig Antonín	27.07.70	domylník	Aš, Skřivančí 1088
15. Honigova Antonie	11.02.69	domcnost	" "
16. Hauserer Kristian	17.01.04	baljř	Aš, vrliškeho 2134
17. Hausererova Erna	18.10.01	domcnost	" "
18. Hausererova Herta	18.04.29	svadlena	" "
19. Hauserer Erwin	22.12.31	pos. dělník	" "
20. Hauserer Gerhard	11.06.34	"	" "
21. Hausererova Helga	30.04.37	"	" "
22. Hauserer Walter	4.08.41	"	" "

2012/08/15

Obrázek č. 8: Hlášení MG ze dne 2. 8. 1945 o uprchlíkovi²²¹

MILITARY GOVERNMENT OF GERMANY
VERHAFTUNGS-BERICHT
ARREST REPORT

An. Das Alliierte Militärpersonal
To: Allied Military Personnel

Dieses Formular muß ausgefüllt und der deutschen Polizei übergeben werden, wenn eine verhaftete Zivilperson ausgeliefert wird.
This form must be completed and handed to the German Police at the time you deliver an arrested civilian.

Name des Gefangenen:
Name of Prisoner: **Schindler Otto.**

Anschrift des Gefangenen:
Address of Prisoner: **Rozbach. C. 417.**

Ausweis-karte:
Identification Card: Nr. _____ No. _____

Ort der Verhaftung:
Place of Arrest: **Rozbach.**

Datum:
Date: **2. 8. 1945.** Zeit **16. hod**

Einzelheiten des Vorfalles, der zur Verhaftung führte:
Details of incident leading to arrest:

**Neoprávnene překročení hranic ana uzemi Říše
se stýkal s byv. starostou města Rozbachu.
Av posteli mel uschovanou pistoli z nacky Walt
a2 pytle vojenské vstroje.**

WENDEN
OVER

2012/08/22

²²⁰ SOkA Cheb, Fond 251 ONV Aš 1945 – 1960.

²²¹ Tamtéž.

Příloha č. VI. Američané v Aši 1945

Obrázek č. 1: Goethovo náměstí²²²

Obrázek č. 2: Američané na Goethově náměstí²²³

²²²Knihovna a Muzeum Aš, 1946 AR 1993 str. 58. jpg

²²³ Knihovna a Muzeum Aš, 19450603 AE_038_1 A 1089. jpg

Obrázek č. 3: Američané v ašských ulicích²²⁴

Obrázek č. 4: Američané v Aši²²⁵

²²⁴Knihovna a Muzeum Aš, 19450420 Amer. M1. jpg

²²⁵Knihovna a Muzeum Aš, 19450420 Amer. M2. jpg